KARYS
1970
LAPKRITIS

KARYS

1970
Nr. 9 (1466)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

K. KODATIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Dail. V. Kosciuška — Generolas Silvestras Žukauskas — (*viršelis*)
J. Mikštas — Lietuvos kovotojui 257
J. Miškinis — Karžygiai 258
K. K. Morkūnas — Paskutinės nepriklausomybės dienos 259
A. Gustaitis — Radvilo Našlaitėlio žemėlapis 264
P. Narvydas — Ruošėmės kariauti 273
A. Skopas — Slaptoji spauda Viešintose 274
B. B. — Sovietų klaida ties Berlynu? 276
Tremties Trimitas 278
Šaulė Tremtyje 279
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 282
Karinės Žinios 284
K r o n i k a 287

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Philadelphia — A. IMPOLĖNAS, Australija — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — M. Ambraziejus, "Gifts International", "Marginiai", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
KENOSHA, WIS. — B. Juška
LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas
NEWARK, N.J. — Kazys Trečiokas
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

VENEZUELOJE

Kun. A. Perkumas, SDB — Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $7.00 per year. Single copy 70 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523834 9

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1466) LAPKRITIS - NOVEMBER 1970

JUOZAS MIKŠTAS

Lietuvos Kovotojui

Kareivi, Lietuvos kovotojau,
Už savo krašto laisvę žuvęs!
Senai, senai tu apraudotas jau,
Kaip gyvas amžinas lietuvis.

Ne žodžiais juk narsiai kovojai tu
Už ateitį tėvynės šviesią.
Ginklu juk gyneis nuo pavojų tų,
Kurie klastos tau ranką tiesė . . .

Garbingas Lietuvos kovotojau,
Tu rodyk ateitin mums kelią,
Kaip jėgą triuškinti pavojų tų,

Kurie dar smaugia mūsų šalį.
Atgimk kartos jaunosios širdyje,
Šventos kovos ugnim uždek tu ją!

NEKALTINKI

Nekaltinki manęs, Tėvyne,
Kad aš Tave apleidau,
Kai priešai kruvinan purvan sumynė
Nekaltą Tavo veidą.

Tada gerieji Tavo sūnūs,
Palikę su Tavim, kovojo
Prieš Tavo pavergėjus atėjūnus,
Prieš smurtą raudonų "herojų".

O aš dar ir dabar bastausi,
Tavęs, kaip motinos sūnus, netekęs,
Ir skausmo prakaitas man veidą prausia,
Ir grauduliu man srūva akys.

Nekaltinki manęs, Tėvyne,
Nors daug kuo Tau nusikaltau.
Bet kaltėse prisipažinęs,
Kaip motinai, esu palikęs širdį Tau.

Australija, 1970 m.

KENČIANTI TAUTA

Paliktas gimtasis kraštas,
Mano kenčianti tauta,
Kantriai neša vergo naštą,
Svetimųjų prispausta.

Nelaiminga Lietuvėlė,
Nuolat mindoma visų,
Jau ne kartą galvą kėlė
Iš nelaisvės debesų.

Jau ne kartą ji įrodė,
Kad kova jos buitį lems,
Ir išlaikė duotą žodį
Savo priešams ir draugams.

Išsiblaškius po pasaulį
Nemuno šalies tauta
Į gimtinę — siekių saulę
Tiki, viltimi tvirta.

KARŽYGIAI

JONAS MIŠKINIS

Vos tik įėjus pro geležinius vartus Alytaus miesto ir parapijos bažnyčios šventoriun, tuojaus kyla mistiška nuotaika, ypač rudenį, kai po kojų, nejaukiai ir sušniai, šlama sukritę medžių lapai. Aplinkui, tarsi, alsuoja ramybės mintimis. Pajuodėję šventoriaus kapinėse kryžiai varvina sunkius lietaus lašus. Jų daugelis jau apsamanoję, kerpėmis apaugę, išvirtę, tarsi liūdi . . . Žengiant kiek pirmyn bažnyčios link, šalia tako, šakoto klevo paunksmėje, stovi iš Dzūkijos laukuose surinktų ir sumūrytų apvalių, nedidelių, šviesiai pilkų akmenų paminklas pastatytas karininkui Juozapavičiui, nuo bolševikų kulkos žuvusiam Alytuje. Kas tik prie šio paminklo prisiartina, tuojaus įsmeigia į jį savo žvilgsnį ir susimąstęs ilgai tyli . . . ir ką jis mąsto, ar gal meldžiasi — nežinia . . .

Kiek atokiau nuo medinės bažnyčios stovi antras panašus paminklas, gelsvomis samanomis pasipuošęs — tai kankinio, mokytojo Juozo Bloznelio. Jį lenkai žiauriausiu būdu nukankino Uciekos dvare. Daug cementinių kryžių ten tebestovi su pažymėtomis žuvusių datomis. Tos datos byloja, kad kariai, gindami Lietuvą, tautai laisvę atnešė.

Graudžios ir jaudinančios buvo tų karių laidotuvės. Amžinybn juos lydėjo didžiulė minia žmonių. Visų akyse žibėjo ašaros, visų kaktose gilus skausmas buvo įsirėžęs, visų rankos po tris žiupsnius purios žemės ant šių karžygių karstų užbėrė. Laidojant, juos ąžuolų lapų vainikais nuklojo, ir kiekvienam po kuklų beržinį kryželį pastatė.

Praslinko keleri metai. Beržinius kryželius paminklais ir cementiniais kryžiais pakeitė. O šalia kryžių — krūmus ir gėles pasodino. Čia, sekmadienių popiečiais, į kapines atsivesdavo motinos savo vaikus, pasodindavo juos šalia karžygių kapų ir pasakodavo jiems apie tuos baisius metus ir apie tas kruvinas kovas su priešais. Atsilankydavo ir merginų būreliai. Jos žuvusių draugų mielus veidus atsiminusios, tyliai atsidusdavo, nubraukdavo blakstienose nušvitusią ašarą, apravėdavo nuo kapų piktžoles, pasodindavo naujų gėlių, lietaus ir vėjo nučaižytus kryžius raudonais ir baltais bijūnais apkaišydavo. Ateidavo čia ir jauni vaikinai. Lūpas sukandę, susikaupę jie ilgai čia stovėdavę . . .

Anuomet, kasdieniniame gyvenimo sūkuryje, kai kas laisvę suprato paviršutiniškai, kalbėjo apie ją tik skambiais žodžiais, be didesnio jausmo, be įsitikinimo . . .

Bet tik reikėdavo ateiti prie šių karžygių kapų, reikėdavo su jais pasikalbėti, tada jie lyg pakyla iš savo kapų ir kalba kiekvienam tauriam lietuviui didžius žodžius. Jie primena ir lyg pasako, kaip lietingais vakarais stovėjo pasiryžę prie Tėvynės sienų ir savo jaunomis krūtinėmis jas dengė nuo besiveržiančio grobuoniško priešo. Jie saugojo savo tautą ir šventai ją pamilo. Ar jie žinojo, ar tikėjo, kad kiti jaunuoliai ateis prie jų kapų pasiklausyti amžių šventos kalbos?

Nesuprantama kartais atrodo, kodėl tie jaunatve degą vyrai drąsiai stojo į kovos laukus. Juk jų neviliojo turtai, jų nesamdė vadai. Ne, jie tik jautė, jie girdėjo sielos šauksmą ir jie tikėjo . . . Kai stovėdavom prie tų karžygių kapų nejautėm mirties alsavimo. Čia visur tyla, tačiau, kartu ir paslaptingai gyva. Čionai jaunuoliai stovėdami pajusdavo tikrąją gyvenimo prasmę, čia jiems pasidarydavo aiški tėvynės meilės ideja. . .

Kai brėkštanti aušra, gaivinančios saulės lydima, žadina jauno pavasario gamtą, sukeldama gyvybę ir džiaugsmą, taip mūsų tautos vaikams Lietuvos nepriklausomybės dienos amžinai švies ir primins didelės galios reikšmę ir svarbą.

O sunki buvo kova dėl tautos laisvės. Gausiai aplaistyta krauju liko Lietuvos žemelė ir nusagstyti kalneliai žuvusių dėl laisvės kryžiais.

Dabar, gi, nėkiek neabejojame, kad tos idejos, dėl kurių daug kraujo pralieta, gyvybių paaukota ir kurių šventu teisingumu tikime, kad tos idejos yra nemirtingos.

Juk, yra sakoma, tas negyvena kas nekuria. Todėl turim būti kūrėjais. Mūsų kūrybos tikslai aiškūs ir brangūs, nes jie yra nelaimingų motinų, brolių ir tautos vaikų ašaromis pašventinti. O kada tos kūrybinės idejos bus įvykdytos ir kelsis Laisva Lietuva, tada tik galėsim pasakyti: padarėme ką galėjome.

PASKUTINĖMIS NEPRIKLAUSOMYBĖS DIENOMIS KYBARTUOSE

K. K. MORKŪNAS

Išaušo gražus ir šiltas 1940 metų birželio 15 dienos rytas. Saulė, kopdama medžių viršūnėmis, žadėjo šiltą ir malonią dieną.

Pavalgiau pusryčius pas J. Kalvaičius, pas kuriuos ir gyvenau būdamas viengungis, tada eidamas 29-tus metus.

Kybartų miesto policijos nuovada, reprezentacinė prie Vokietijos sienos, buvo įkurdinta puošniuose Lietuvos Banko rūmuose. Aną minėtiną dieną, darbą pradėjau 8 val. ryto.

Dirbau nuobodoką ir monotonišką raštinės darbą, kurį lengvai galėjo atlikti grakšti ir švelnių pirštų mergaitė—mašininkė. Bet, tais laikais nebuvo madoje samdyti policijos tarnybai dailiąją lytį. Todėl lengvas moteriškas darbas beveik visose policijos nuovadose buvo pavestas vyrams. Įstaigoje nuolatiniais dirbome aš ir raštvedys Kazys Zaganevičius. Eilė kitų policijos valdininkų-tarnautojų dirbo miesto kvartaluose ir valsčiaus ribose.

Persimetęs keliais sakiniais su bendradarbiu Zaganevičium apie vakar dienos įspūdžius ir vietines miesto naujienas, pokalbį nukreipiau į politinę temą: paskutinių dienų politinė situacija, ryšyje su Sovietų Sąjunga, nieko gero nežadėjo. Rusų karių įgulos, lyg Trojos arklys, tik jau ne medinis, bet plienu kaustytas, jau nuo pirmų dienų mane baugino. Būdamas darbe ir gyvendamas visai pašonėje prie tuo metu galingos Vokietijos, kartais mintyse ramindavau save: nejaugi ši galinga valstybė, amžių bėgyje atkakliai vedusi savo garsųjį žygį "Drang nach Osten", taip ramiai ir šaltai žiūrės į brėstančius įvykius Baltijos krantuose. Tačiau, kaip vėliau paaiškėjo, mes ir mūsų kaimynai Latvija ir Estija, buvome parduoti, lyg kokia prekė, Berlynui ir Maskvai besidalinant interesų sferomis.

Pirma valanda — pietų pertrauka. Dažnai, pietų pertraukos metu, susidarius grupelei valdininkų, eidavome pietauti į Virbalio geležinkelio stoties bufetą. Šį kartą kompanijai nesusidarius, pietų valgyti parėjau namo. Neturėdamas ką įdomesnio nusitverti, nuėjau į savo kambarį poilsio.

Atsiminimų autorius Karolis K. Morkūnas

— Ar rengiesi naktį merginėti, kad dieną lovoje guli? — pašaipiai paklausė kambario šeimininkė.

Buvo smagu ilsėtis, gražus vidudienis ir tyku. Pro atvirą langą buvo girdėtis paukščių erzesys medžių šakose. Prisiminiau savo tėviškę, kuri toli nuo čia — Mūšos krantuose, jos šilkinį pievų žalumą, ypač mielą ūkininkui. Lengvas poilsio mieguistumas ėmė merkti man akis.

— Kelkis, kelkis, Kazimierai, — staiga mane pažadino skubomis įėjęs į kambarį nuovados bendradarbis.

— Tu čia miegi, o mūsų dienos gal jau suskaitytos.

Skubiai rengdamasis atsakiau: — Kokį pokštą tu čia man pasakoji.

Per eilę tarnybos metų Kaune, Marijampolėje ar čia Kybartuose, ne laiku būti prikeltam, buvo lyg eilinė tarnybos dalis, nesukelianti jokių abejonių, ar klausimų.

— Pokštai! — atkirto bendradarbis. — Įstaigoje gauta telefonograma, kad trečią valandą raudonoji armija peržengė Lietuvos sieną. Tai tau ne pokštai, Kazimierai!

O, čia jau ne eilinis pokštas... ir dešinė koja įstrigo bato aule. Nei pirmyn, nei atgal, ir rankose pajutau tokį silpnumą, lyg tėviškėje po šienapiūtės. Visą kaltę suverčiau batsiuviui, už perdaug mandriai pasiūtus batų aulus.

Mūsų pokalbį jau buvo nugirdusi už durų buvusi šeimininkė. Su pilnomis išgąsčio akimis ji pažiūrėjo į mus: — Rusai?!

— Taip, miela ponia, sudiev, jau po mūsų brangios ir mielos Lietuvos. — Ponios Kalvaitienės akyse pasirodė ašaros.

— Ar sugrįši dar vakarienės? — Aišku, — atsakiau, tačiau, taip vakarienei manęs ir nesulaukė.

Skubėjome į policijos nuovadą. Mieste gyvenimas virė sena ir nusistovėjusia vaga. Vienoje iš didžiausių Lietuvos geležinkelio stočių garvežiai puškėjo, švilpė, garais prunkštė, ir garsiai trankė stumdomus vagonus, keldami mieste kasdieninį triukšmą.

Žalia šviesa—rodyklė rodė į Vokietiją, kelias traukiniams laisvas. — Ar ilgai? — pagalvojau artėdamas Lizdeikos gatve įstaigon.

— Ak, tu brangi, mano tėviškėle ir įpusėjusios senbernio dienos, — širdyje pajutau didelę meilę ir gailestį. — Ar nebūtų geriau šią dieną ramiai darbuotis gimtinėje, Saločiuose ir po sunkaus dienos darbo ūkyje, gaivintis tyru Mūšos vandeniu. — Mintimis aplankiau tėviškę ir savuosius. Visi lygiai sėdime to paties likimo vežime, tik savisaugos instinkto vedinas norėčiau būti savųjų tarpe.

— Ko nieko nesakai, — klausia kolega eidamas kartu, tuo pertraukdamas mano mintis. Aš tyliu... ir ką pradėti, mielasis, pakalbėsime įstaigoje.

Nuovadoje radau jau visus iškviestuosius. Senesnieji, čia Kybartuose gerai šeimyniškai įsikūrę, turėjo telefonus, tai pirmieji ir atvyko. Nuovados viršininkas Stasys Valiukaitis kreipėsi į mus:

— Mieli ponai, turiu jums pranešti labai liūdną ir tragišką žinią. Ką tik gauta telefonograma iš Vidaus Reikalų ministerijos, perduota per Vilkaviškio apskr. viršininko įstaigą. — Patalpoje buvo įtempta tyla. S. Valiukaitis skaitė tekstą: "Sovietų Sąjungos kariuomenė, birželio mėn. 15 d., 3 val. popiet, perėjo Lietuvos sieną šiose vietose — Eišiškės, Druskininkai, Gudagojo stotis, Druskininkėliai, Dūkštas ir Pabradė. Sovietų kariuomenės pasitikti į Gudagojo stotį išvyko generolas Vitkauskas. Įsakau policijos tarnautojams nepasišalinti savavališkai iš einamųjų pareigų. Pavestose miesto ir valsčiaus ribose turi būti išlaikyta tvarka ir ramybė ir sudraustas bet koks išsišokimas prieš Sovietų kariuomenės karius."

Tai buvo policijos jėgų mobilizacijos įsakymas. Visi pareigūnai pasiliko nuovados patalpose. Buvo tikrinami ginklai, apsirūpinama pavojaus meto priemonėmis, kas policijos statute reiškė: švilpukas, užrašų knygelė, šoviniai, laikrodis ir kišeninė lemputė.

Kažinkur, kaip atrodė, veržiasi į Lietuvos teritoriją svetimos kariuomenės masės. O čia, viskas tas pats — ankstyvo popiečio saulės nutviekstas dailus ir pernelyg laibas bažnyčios bokštas, matomas pro nuovados langus ir nuo įeinamųjų durų, tas pats mieguistas didžiulis, baltai nešvarių sienų, Virbalio geležinkelio stoties masyvas, neproporcingai didelis, palyginus su apylinkės pastatais, panašus, bent iš tolo, į Kauno katedrą prigulusią žemų senamiesčio namų tarpe. Buvo juntamas keistas ir naujas budraus įsiklausymo pojūtis, pažįstamas tik karo metu, kada įsiklausoma į tolimą kanonadą. Nors tos kanonados negirdėti, tačiau įaudrinta vaizduotė girdi ir jaučia žemę drebant ir regi bombardavimo vaizdus.

Prasidėjo nevilties ir laukimo valandos. Telefonas skambėjo be pertraukos. Pasienio, kriminalinė, saugumo, geležinkelių ir kaimyninės nuovados teiravosi ir klausinėjo.

Kas naujo šią valandą?... Nuovados patalpos skendo tabako dūmuose, visi vyrai rūkė, lyg pasamdyti ir taip tramdė įtemptus nervus.

Pavakariop, staiga, visus sudrebino neprastas telefono pranešimas. Skambino kaimyninės, gretimos geležinkelio stoties policijos viršininkas. Geležinkelietis pranešė: — Geležinkelio stotyje "schema numeris pirmas". Prašau prisiųsti vyrus, ar perimti apsaugą savo žinion.

— Schema numeris pirmas!? — beveik surikо Valiukaitis.

— Taip, — pakartojo iš geležinkelio policijos: — schema numeris pirmas.

Visi palinko viršininko link. Visi policijos valdininkai žinojo tą slaptažodį. "Schema numeris pirmas" reiškė valstybės prezidentą.

— Kiek man žinoma, — galvodamas pasakė St. Valiukaitis, — geležinkelio ribose viešoji policija negali veikti. Tam yra geležinkelio policija. Jeigu tau neužtenka savų vyrų, — Valiukaitis jau visai susivokė, ką atsakyti, — skambink šaulių būrio ar kuopos vadui, ir iš jų gausi šaulių papildomai sargybai. Mano vyrai parengties stovyje. O, kai tik "schema numeris pirmas" pajudės iš geležinkelio ribų, aš tuoj perimu apsaugą.

Tuo pat metu nuovados v-kas St. Valiukaitis telefonu iššaukė šaulių būrį papildomai apsaugai į nuovadą. Iš geležinkelio policijos nuovados netrukus pranešė:

Žinia jau apibėgo Kybartus ir stoties rajone ima slankioti daugybė žmonių, kurie, šiaip kas vakaras, rinkdavosi sutikti liuksusinį greitąjį traukinį *"Mitropa"*. Traukinys — Berlynas, Ka-

raliaučius, Virbalis — pasų kontrolė — Kaunas, Šiauliai, Ryga. Tai būdavo kybartiškių kasdieninė pramoga, na, o čia, dar ir įžymūs svečiai iš Kauno.

Svečiai buvo sustoję pirmosios klasės kambary pailsėti. "Schema numeris pirmas" išvyksta iš geležinkelio stoties ir žada sustoti gimnazijos rūmuose. Telefoninį ryšį palaikė abiejų policijų — viešosios ir geležinkelių — nuovados, suderindamos veikimą. Tarp įstaigų buvo bent trys šimtai metrų atstumas. Netoli buvo ir gimnazijos rūmai — Bažnyčios gatvėj, greta katalikų bažnyčios.

Paskutinioji Jo excelencijos Respublikos Prezidento A. Smetonos kelionė iš Kauno į Kybartus buvo visiškai slapta. Apie jo išvykimą nebuvo pranešta iš anksto, kaip paprastai, kad pasirūpintų kelionėje ir sustojimo vietose apsauga.

Kybartų mieste pradėjo veikti viešosios policijos apsauga. St. Valiukaitis su visais policininkais ir šauliais apsupo gimnazijos rajoną. Tai buvo didokas plotas, aptvertas vieline tvora. Prezidento pajudėjimas iš stoties tuoj patraukė beslampinėjančių smalsuolių dėmesį. Bažnyčios gatvėje susidarė būreliai žmonių; jau buvo pritemę ir pilki jų siluetai, šen ir ten, buvo matomi šaligatvyje. Visi jie buvo pašalinti iš gimnazijos rajono. Tas rajonas buvo griežtai saugomas, taip staiga pagyvėjęs įvykio šešėlyje. Gimnazijos languose sužibo šviesa: koridoriuose, svetainėje ir direktoriaus Ambroziejaus bute.

Apstatęs sargybų tinklu gimnaziją, Valiukaitis grįžo nuovadon, kur telefono ryšiams laikyti buvo likę Morkūnas ir Zaganevičius. Gimnazijos sargybų viršininko pareigas ėjo nuovados viršininko padėjėjas Savickas. Kybartai tapo laikinąja sostine, o gimnazija — prezidentūra.

Buvo jau apie dešimta vakaro. Budriai stebint policijai, Kybartai buvo mieguistai ramūs. Nepaprastas prezidento atvykimo įspūdis buvo suviršķintas ir prislopintas policijos potvarkių. Po dešimtos, sargybų viršininkas Savickas paskambino į nuovadą:

— Jo ekscelencija su šeima ir palydovais ruošiasi išvykti Vokietijon. Važiuos automobiliais pro pereinamąjį punktą. Ką daryti su sargybomis?

— Mašinoms pajudėjus iš gimnazijos rajono ir pasukus pasienio link, nuimk sargybas ir grįžk įstaigon, — įsakė Valiukaitis.

Netrukus, pro įstaigos langus pastebėjome dviejų automobilių šviesas. Automobiliai judėjo lėtai, lyg apsižvalgydami. Jie važiavo Eitkūnų link Antano Smetonos gatve. Toje automobilių procesijoje buvo kažkoks tragiškas graudumas, joje švietė istorinio momento dvelkimas ir kartu jautėme, kad šią birželio naktį užverčiame nežinion mūsų tautos ir valstybės likiminį lapą. Nejaugi istorija kartojasi? Po 22-jų laisvės metų ir vėl vergijos pančiai, vergijos raudonai dažytam maskoliui?. . .

Automobilių tamsūs kontūrai prašliaužė pakaitomis dingdami iš gatvės žiburių apšviestų plotų ir vėl išnirdami aikštėn. Netrukus, visas būrys ginkluotų vyrų, dalydamiesi įspūdžiais, sugužėjo nuovadon. Tabako dūmų kamuoliai pakibo ore, ir raštvedys Kazys Zaganevičius paprašė viršininką:

—Pone viršininke, varyk juos namo. Vėl prirūkys patalpas, nors kirvį kabink ore. Po tokios dienelės laikas ir mums išeiti praplauti gomurį.

Valiukaitis sutiko su raštvedžio nuomone. Jis paleido šaulius namo, padėkojęs jiems už talką, o policijos tarnautojai kol kas pasiliko nuovadoje.

Nuo iššaukimo į įstaigą ir uždėtų ryšininko pareigų, visą laiką praleidau raštinėje. Kreipiausi į nuovados viršininką prašydamas leisti trumpam išeiti į vėsų vakaro orą, atsigauti. Mano išėjimas iš policijos įstaigos, tą vakarą, supuolė su įžengimu į istorinės reikšmės įvykį.

Sustojau šaligatvyje prie Lietuvos Banko rūmų, Antano Smetonos gatvėje, kuri ėjo pro geležinkelio pervažą, Eitkūnų link.

Malonus vėlyvo vakaro oras gaivinančiai veikė prirūkytus plaučius. Stebėjau vėlaus vakaro tylą, dar pilnas nenusėdusių įspūdžių dėl prezidento bėgimo. Gatvė buvo ilga, tuščia, retai kur apšviesta. Nuojauta atslenkančio naujo ir neramaus gyvenimo slėgė ir baidė.

Iš ulonų pulko atėjau tiesiai į policijos tarnybą. Pagal ūkininko instinktą buvau įpratęs seikėti gyvenimo įvykius pagal jų įprastąją logiką, o dabar, viskas virto augštyn kojomis, viskas atrodė nenormalu: valstybė be prezidento, raudonoji armija atžygiuoja į Kybartus, komunistai išties savo plėšriausius nagus į Lietuvos gyventojus. Taip besvarstant, mano žvilgsnis nukrypo link Virbalio, į artėjančią auto mašiną, toli nušviečiančią sau kelią. Pagalvojau, nejaugi atsiranda daugiau bėglių į Vokietiją? Palauksiu, tegu pravažiuoja. Artėjančio sunkvežimio prožektorių šviesa akinančiai apšviečia mane, stovintį beveik tuščioje pagrindinėje Kybartų miesto gatvėje, šaligatvyje.

Privažiavęs sunkvežimis prie manęs, sustoja. Matau: kariškas sunkvežimis, dažytas margai slepiama spalva. Tokių esu daug matęs gyvendamas Kaune ir Gaižiūnų poligone būdamas. Vairuotojas ir palydovas, abu kariškiai. Nejaugi ir kariai pakriko ir pavieniai bėga? Labai įdomu ir žingeidu žinoti apie jų bėgimą, ir kas naujo Kaune. Iš mašinos išlipa jaunesnis puskarininkis. Aš pirmas paberiu klausimą:

— Ką, vyrai — spaudžiate nuo rusų į Vokietiją?

Jaunesnis puskarininkis kariškai pasisveikinęs mandagiai kreipėsi į mane:

— Ponas valdininke, aš tamstai paaiškinsiu atvykimo priežastį ir prašau padėti atlikti mums tarnybos pareigas. Mes turime savo viršininko įsakymą skubiai paimti sunkvežimį, vykti prezidentūron ir iš ten pristatyti asmeniškus prezidento daiktus į Kybartus. Čia mes turime lagaminus, rūbus, maistą. Dabar, jau Kybartuose, nežinome, kur besikreipti.

Pašokau ant sunkvežimio rato atbrailos ir apmečiau akimis ant greitųjų suvyniotų ryšulių ir lagaminų krūvą.

— Pavėlavote vyrai, prezidentas jau Vokietijoje.

— Ką gi daryti su daiktais? — neramiai paklausė puskarininkis. — Mums įsakyta diaktus įteikti, arba palikti nuovadoje.

— Kiek čia būtų to darbo, viską priimti ir surašyti. Jeigu jau esate Kybartuose, tai važiuokite tiesiog į Eitkūnus, ten prezidentas atsiims savo daiktus.

Į mano pasiūlymą, griežtai atsakė eilinis, šoferis, kad į Vokietiją jis nevažiuos. Juos, kaip karius, internuos ir dar mašiną konfiskuos. Be to, Vokietijoje siaučia badas.

Tada aš pasisiūliau juos palydėti į Eitkūnus ir užtikrinau, kad atvykusius su tokia svarbia misija, juos vokiečiai praleis. Puskarininkis beveik jau sutiko, bet šoferis pasipriešino. Tada, aš pakeičiau pasiūlymą:

— Jūs nuvažiuosite iki muitinės. Ji yra prie pat sienos. Abu išlipsite, o aš nuvešiu daiktus į Eitkūnus. Garantuoju, kad viskas bus greitai padaryta.

Abu kariškiai susispaudė, užleisdami man vietą sunkvežimyje prie durų. Pagalvojau, laimėjau prieš du, o jei mašiną ir konfiskuotų, tai koks šią naktį skirtumas. Svarbu,kad daiktai bus pasiekę savo kelionės tikslą.

Užvedamas motoras ir visi trys važiuojame muitinės link. Pervažiavę geležinkelio bėgius, artėjome prie kelio į posūkį, kur gyveno pasienio policijos baro viršininkas Žemaitis. Prieš mus kelyje stovėjo automobiliai, be šviesų ir būriavosi tamsūs siluetai. Sunkvežimio šviesoje pasirodė karininkas mosikuodamas ranka — duodamas mums ženklą sustoti.

Aš įsakau šoferiui lėtu greičiu artėti prie grupės žmonių stovinėjančių kelio viduryje. Privažiavę sustojame. Pradarau sunkvežimio duris ir kreipiuosi:

— Mieli ponai, būkite malonūs paliuosuoti kelią. Čia važiuoja kariškas sunkvežimis iš Auto rinktinės į Eitkūnus veždamas Jo ekscelencijai asmeniškus daiktus. Aš esu palydovas iš Kybartų policijos.

Mus iš abiejų pusių apstojo civiliai ir karininkai. Pasigirdo klausimai: — Kaip čia atsiradote? Kokiu būdu? — Abu kareiviai paaiškino savo kelionės pradžią, o aš tik nuo Lietuvos Banko rūmų, čia iš Kybartų. Prie manęs priėjo apie trisdešimt metų amžiaus pilno veido vyras ir kreipėsi ramiu tonu: ar aš negalėčiau jo tėvui pagelbėti pereiti sieną.

— Mes, čia, visi esame eiliniai piliečiai, bet mano tėvas, prezidentas, bėga ne kaip eilinis pilietis. Jis eina protesto vardu į užsienį prieš ruso okupanto užmačias.

Supratau, kad kalbuosi su prezidento sūnumi:

— Atsiprašau, ponas Juliau, pagal mūsų įstaigos apskaičiavimus, kai prezidentas apleido gimnazijos rūmus, jis jau turėtų šiuo laiku būti Eitkūnuose kartu su visa savo palyda. Kas čia dedasi pasienyje man neaišku. — Julius ir kariškiai paaiškino, kad siena yra apstatyta sargybomis ir barjeras užsklęstas skersai kelio.

— Kai gen. Musteikio lydimas prezidentas priėjo prie barjero, pasienio policininkai grasino pradėsią šaudyti. Generolas suskubo peršokti per užtvarą, o prezidentas sugrįžo atgal, — kažkas paaiškino. — Visi stovinėjame ir nerandame galutino sprendimo ką daryti.

Patariu, kad ponai karininkai eitų pas baro viršininką Žemaitį ir išsiaiškintų, kame visas nesusipratimo reikalas.

— Žemaitis yra nesurandamas, pasislėpė, — buvo pasakyta su pasipiktinimu.

— Judošius, — išsprūdo man pro dantis. Pastatė kvailą sargybinį, prigrasino, kad nieko nepraleistų per sieną, o pats, lyg Judas, pasislėpė pasienio krūmuose, tuo tikėdamasis 30 sidabrinių iš okupanto. Žemaičio adresu mano viduje virė pyktis ir pasibjaurėjimas jo elgesiu.

Aiškiai buvo matoma, kad dalis mūsų valstybinio aparato viršininkų ir vadų šiuo momentu yra bailiai, bejėgiai ir lepšės, pavojaus atveju visai pasimetę ir nesiorientuoją padėtyje. Dar ir šiandieną man neaišku, kokiu būdu jie iškopė į viršūnes prie gana padorių algų ir ordenų. Ar kieno, lyg koki kuolai, į postus įsodinti buvo?

Kalboms, tačiau ir neveiklumui nebebuvo daug laiko. Greitai apsisprendžiau, kad šiuo kritiškai tragišku momentu reikia veikti, kad darbas, kuriam mane kviečia, yra didesnis už bet kurį kitą turėtą mano gyvenime.

— Nėra ko čia nusiminti, — pasakiau Juliui Smetonai, tebestovinčiam greta manęs. — Jeigu neleidžia kaip pridera, padoriai pro punktą, tai teks eiti per žaliąją sieną, už miesto ribos, nors tai nekokį įspūdį sudarytų vokiečiams.

Julius atvedė savo tėvą prie manęs ir pristatė:

— Tėve, šis policijos pareigūnas sutinka pervesti per sieną.

Prezidentą atlydėjo jo adjutantas plk. Žukaitis ir saugumo valdininkai Čiuoderis ir Adomavičius. Aš kariškai pasisveikinau, atiduodamas pagarbą:

— Jūsų ekscelencija, ponas prezidente, aš perimu jūsų asmeninę apsaugą savo žinion ir saugiai palydėsiu jus per sieną, jūsų asmens ir tautos labui.

Prezidentas ištiesė man ranką. Sveikinomės lyg seni pažįstami.

Daug kartų teko matyti prezidentą iš arti, pagarbiai apsuptą vyriausybės narių ir augšto rango karišių, Petro Vileišio aikštėje, per Tautos šventes, kai vykdavo iškilmingi kariuomenės paradai, ir kartą, karininkų ramovėje, iškilios vakarienės metu, kai šventėme policijos 20 metų sukaktuves. Na ir šį, paskutinį kartą, jau akis į akį. Man šis momentas buvo labai jaudinantis. Kaip čia visa taip likiminiai susiklostė ir susikryžiavo mūsų keliai. Gyvybiniai pavojingi momentai, kartais, gyvenime suveda ir suartina bendram žygiui ir darbui visai iš anksto nenumatytus asmenis.

Gandas apibėgo, kad eisime per sieną pėsti. Susidarė gana didelė grupė asmenų. Aš pastačiau sąlygą, kad visa grupė yra perdidelė ir būtų nesaugu slaptai pereiti saugomą sieną:

— Eisime du kartu. Pirma grupė: prezidentas, jo asmeninė apsauga ir aš — grupės vadas.

Vienas iš karininkų pasakė, kad reikia skubėti ir negaišti.

— Dar rusų tankų ūžesio negirdėti, — pasakiau, mėgindamas humoru sušvelninti padėtį. — Likusieji šeimos nariai ir kariškiai laukia toje pačioje vietoje. Prižadu, kad greit grįšiu ir jeigu seksis, tai pervesiu ir likusius.

Nuo bendros grupės atsiskyrėme: prezidentas, adjutantas plk. Žukaitis ir abu saugumo valdininkai. Prezidentas ėjo pasiramsčiuodamas dešinėje rankoje laikydamas lazdą, o kairėje neš damasis odinį portfelį. Vėliau lazdą ir portfelį perėmė į dešinę, o kaire laikėsi man už parankės.

Ėjome Antano Smetonos gatve atgal į miestą. Kelis žingsnius atsilikę, ėjo palydovai.

— Ar esi lietuvis? — staiga, paklausė prezidentas. — Iš kur kilęs? Kuo tėvai verčiasi? Ar senai tarnauji policijoje? Ar buvai kariuomenėje? Kokiam daliny atlikai tarnybą?

Apibertas klausimų, supratau, kad prezidentas labai išgyvenęs nedraugišką ir gana žiaurų pasielgimą prie pereinamojo punkto, jau nebeturi pilno pasitikėjimo savo pavaldiniais. Gal prezidentui dabar atrodė keista, kad dar esama lietuvių, kurie nori jam padėti?

— Esu kilęs iš Biržų apskr., Saločių valsč., esu ūkininko sūnus, vardu Kazimieras. Karinę prievolę atlikau 2 ulonų pulke, Alytuje.

Prezidento klausimų skatinamas pasakojau apie save:

— Policijos tarnybą pradėjau Kaune, raitojoje policijoje. Ten ištarnavau daugiau kaip penkerius metus. Tarnybos labui, vėliau, persikėliau į Marijampolės miesto policiją, o neperseniausiai — į Vilkaviškio apskritį, į Kybartų miesto policiją. Duodu garbės žodį, kad vykdau duotą, dvasiškio akivaizdoje, tarnybinę priesaiką. Manimi galite pasitikėti, aš saugiai pervesiu jus į Vokietiją.

Prezidentas atsakė:

— Matai, šioje nelaimėje mane apleido ministrai ir generolai.

Staiga, visa mūsų grupelė turėjo sustoti. Prie geležinkelio pervažos, kurią turėjome pereiti, iš miesto pusės artėjo labai girtas žmogelis. Girto balsu jis kalbėjosi pats su savim, garsiai, kartais sušukdamas.

Prezidentą ir palydovus palikau šaligatvyje, topolių alejos šešėlyje, truputį pridengtus nuo elektros šviesos. Aš pats nuskubėjau pasitikti girtą pilietį ir nukreipti jį į kitą kelio pusę, kad nebūtų vėliau liudininkų su kuo einu. Grįžęs prie laukiančių, pajutau, kad dėl mano elgesio jie įgavo daugiau pasitikėjimo. Perėjus geležinkelio bėgius, prezidentas klausia manęs:

— Kodėl grįžtame į miestą? Kodėl tolstame nuo pasienio? — Turėjau paaiškinti, kad miesto ribose siena su Vokietija eina Lieponos upelio viduriu. Visur be kelio, tik gyventojų daržai ir sodai. Beveik visi jie apsitvėrę tvaromis, taigi tektų nugalėti daug keblių kliūčių ir klampoti po nelygią vietovę. Taigi, pagal mano planą, grįžtame į miestą. Perėjus geležinkelio bėgius, pasuksime į dešinę, miesto pakraščiu, pro Ūkio Banką į Vilniaus gatvę ir pro tepalų fabriką įeisime į tuščią Lizdeikos gatvę. Toliau — negrįstas lauko kelias. Dešinėje buvo kapai.

Prezidentas giliai susimąstęs tylėjo. Iš drebančios jo rankos jaučiau gilų ir tragišką paskutinių valandų išgyvenimą apleidžiant tėvynę, kurioje praleido savo jaunystę ir tiek daug darbavosi jos ateičiai.

Užvedu pokalbį. Ėjome greta, abu lyg tramdydami nerimą, su staiga surastuoju bičiuliškumu, kaip tinka kalbėti ne prezidentui su policijos tarnautoju, bet kaip kalbėtų du lietuviai suartėję pavojingos ir neišvengiamos avantiūros akivaizdoje. Tas, staiga, užsimezgęs mūsų pasikalbėjimas buvo tramdomas nerimo.

(Bus daugiau)

KUNIGAIKŠČIO M.K. RADVILO (NAŠLAITĖLIO) 1613 METŲ ŽEMĖLAPIS AMŽIŲ PERSPEKTYVOJE

ALGIRDAS GUSTAITIS

(Pradžia KARIO Nr. 8)

SPĖLIOJAMA LIETUVOS VARDO KILMĖ

Antroje Merkatoriaus žemėlapio pusėje, per abu lapu, yra atspausdintas paaiškinimas apie Lietuvą, pagal skirtingas laidas lotynų, olandų, flamų, prancūzų, anglų ar vokiečių kalbomis. Tie aprašymai vėl yra G. Merkatoriaus sulipdymai, jam pačiam, matomai, nedaug ką težinant apie Lietuvą ir lietuvius. Dr. P. Rėklaitis mano, tasai apie Lietuvą tekstas sudarytas pagal Miechovitą, Herberšteiną, Brauną, Ortelių ir kt. Pasiskaitykime, ką tenai Merkatorius rašo:

Yra įsitikinimas, kad Lietuva yra pavadinta nuo lotynų kalbos žodžio Lituus, kuo vadinamas medžiotojo pučiamasis ragas ir tai todėl, kad šioje tautoje yra labai išplitusi medžioklė. Tai atmeta Mathieu de Michou sakydamas, kad dėl nesutarimų Romoje į tą kraštą atvykę italai jį pavadino Italija, o jos gyventojus italais. Miestiečius pavadino litalais tepakeitę vieną raidę, o po to jų kaimynai rusai ir lenkai padarė didesnį raidžių sukeitimą ir pradėjo kraštą vadinti Lithuanie ir jų gyventojus lituanais, kas tebesitęsia iki šio laiko. Tai yra labai didelė šalis . . . ir t.t.

Aprašęs valstybės kaimynus ir kt., rašo, kad druską lietuviai perkasi iš Anglijos. Miškuose randama įvairių gyvulių, kaip meškų, elnių, taurų, arklių, asilų, šernų, ūdrų, širmonėlių ir kitokių kailinių žvėrių. Yra gyvulys vadinamas Rossomake, juodos spalvos, panašus į didžiulį šunį bet su katės veidu, iš uodegos primenantis lapę.

Lietuva padalinta į 10 palatinatų (sričių). Lietuvos sostinę Vilnių Gediminas įkūręs 1305 metais. Vilnius yra miestas turtingas, skaitlingai apgyventas ir turįs didelį garsą, apvestas mūro sienom.

Aprašydamas lietuvių papročius rašo, kad pas juos [lietuvius] vedybos lengvai nutraukiamos abipusiu susitarimu ir jie vedasi tiek kartų, kiek išneša jų vaizduotė. O moterys viešai ir jų vyrui sutinkant turi meilužius, kuriuos vadina vyrų pagelbininkais.

Aprašomos kai kurios Lietuvos vietovės ir kt.

HONDIJUS KOPIJAVO KUNIGAIKŠČIO RADVILO LIETUVOS ŽEMĖLAPĮ

Merkatoriaus žemėlapyba, pastarajam mirus, netrukus perėjo į Jodoko Hondijaus (gim. 1563 m. ir mirusio 1611 m.) rankas. Jodocus Hondius buvo graviruotojas-raižytojas. Būdamas 28 metų jis emigravo į Londoną. Tenai jis vedė žemėlapių gamintojo Pieter van den Keere seserį ir kartu su Keere pradėjo spausdinti žemėlapius. Jodokas Hondijus apie 1600 m., ar kiek anksčiau grįžo į Amsterdamą ir iš Merkatoriaus giminių perėmė žemėlapių verslą. Nuo 1606 m. jis pradėjo spausdinti padidintas Merkatoriaus žemėlapių laidas. 1608 m. Hondijus pagamino didelį pasaulio žemėlapį ir dar kitą 1611 m. J. Hondijui mirus, žemėlapybą perėmė jo sūnus Henry Hondijus. 1635 m. kitas garsus žemėlapininkas Jan Janssonas pradėjo dirbti drauge su H. Hondijum. Po H. Hondijaus mirties, apie 1657 m. visą žemėlapybą perėmė J. Janssonas.

Trumpai paminėsime *Henriko Hondijaus 1630 m. išleistą Lietuvos žemėlapį.* Tai Radvilo-Makovskio žemėlapio kopija, tačiau nevykusi kopija. Žymiai mažesnis už kng. Radvilo, bet kiek didesnis už Merkatoriaus Lietuvos žemėlapius. Spalvuotas. Pagrindinė spalva balta.

Antroje žemėlapio pusėje yra Lietuvos ir jos gyventojų aprašymas. Tasai aprašymas yra kopija iš Merkatoriaus žemėlapio.

Po ranka turiu anglų kalbos tekstą. Pradeda taip (kalba nekeičiama):

"Lituania hath this name given it from Lituus, which signifieth a Huntsmans horne or trump, because the inhabitants of that Countrie are given much to hunting. It is a spacious Countrie, frontering upon Moscovie, and on the East, is bounded with a part of Russia, which is subject to the great Duke of Muscovie, . . ."

Apie kai kuriuos papročius:

"The band of Matrimonie is lightlie broken, & Violated by those of Lituania, if both parties give consent, & afterward they marry againe,

---

Hondijaus 1630 m. Lietuvos žemėlapis →

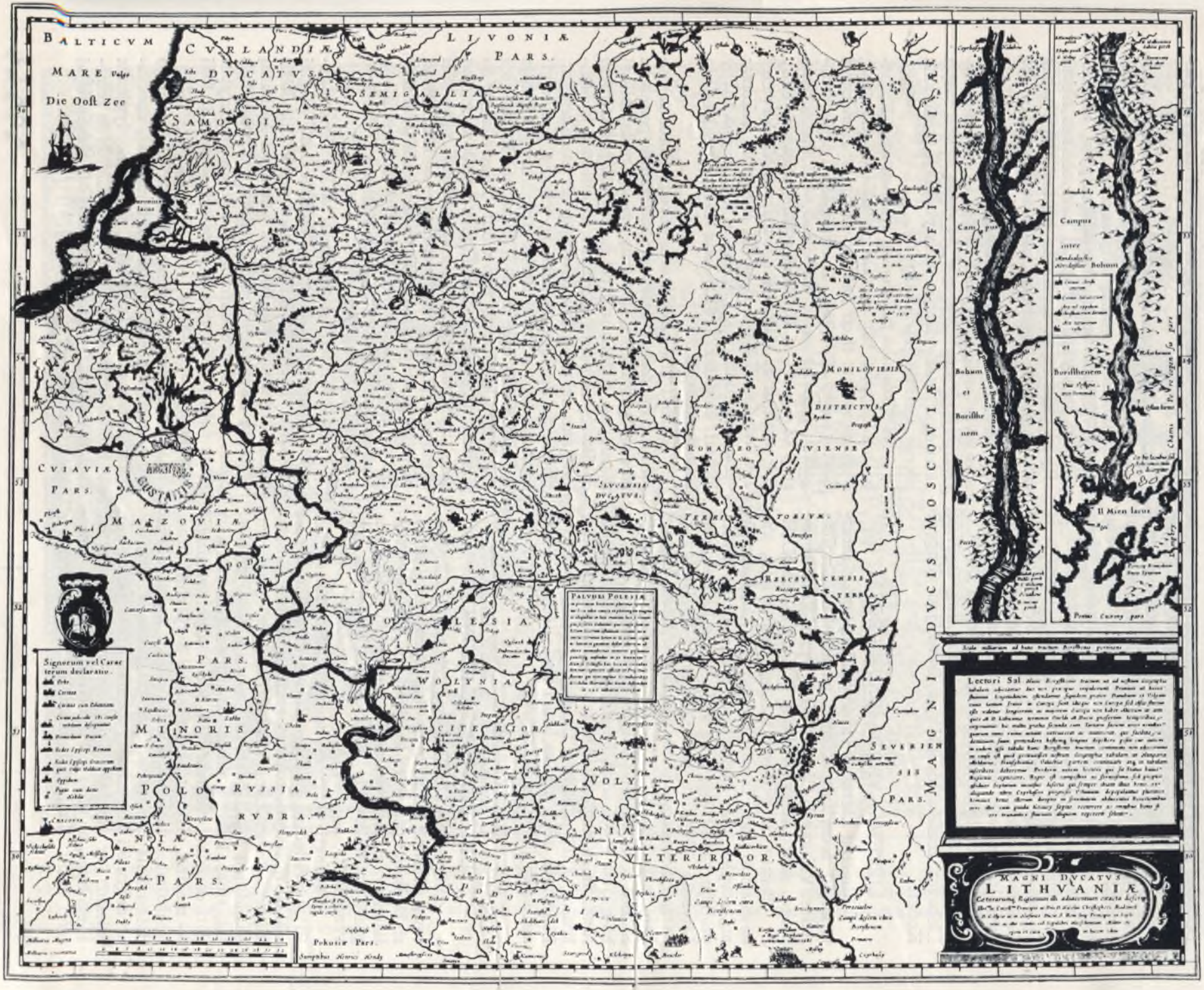
BALTICVM MARE Volgo Die Oost Zee
CVRLANDIA DVCATVS
LIVONIÆ PARS.
SEMIGALLIA
SAMOGI TIA
RVSSIA
CVIAVIÆ PARS.
MAZOVIA
PODLACHIA
MINORIS POLONIÆ PARS.
POLESIA
WOLYNIA CITERIOR
POLONIA RVBRA PARS.
PODOLIA
VOLYNIA VLTERIOR.
SEVERIENSIS PARS.
MAGNI DVCATVS LITHVANIÆ
MOHILOVIENSIS DISTRICTVS
ROHACZOVIENSE TERRITORIVM
SMOLENSKENSIS DVCATVS
TORIVM
RZECICENSIS TERRITORIVM
PALVDES POLESIÆ
Signorum vel Caracterum declaratio.
Campus inter Mohilouiensem districtum Boristhenem
Boristhenem
Il Mien lacus
Pelusiæ Pars.
Lectori Sal.
MAGNI DVCATVS LITHVANIÆ Ceterarumq; Regionum ab adiacentium exacta descriptio

when it pleaseth them. The woemen also with the good liking of their husbands, may have some fellow-helpers (as they terme them, or rather Cock-hold-makers) of their marriage, but contrarie wife it is ashame for a man, if he cannot content himselfe with one woemen. When any man is condemned to dye, his Lord forceth him to hange himselfe with his owne hands, and if he refuseth to doe it then they compel him to it by threats and blows. The most riches of this Countrie consisteth in Cattaile, weherwith the Inhabitants helpe themselves very much." Ir t.t.

Kodėl Hondijus naudojo Merkatoriaus žinias, o ne kng. Radvilo? Gal nebuvo matęs kng. Radvilo Lietuvos žemėlapio, gal jis buvo jau dinges? Kodėl?

LIETUVAI VARDĄ DAVĖ PRŪSAI?

Rimčiau Lietuvos vardo pradžią bando atrasti anglų žemėlapių atlasas vardu: The English Atlas, Volume I. Containing a Description of the Places next the North Pole. Oxford MDCLXXX.

Tekste, tarp kitko rašoma, esą prūsai, vadovaujami vado Litwo, vieno iš jų karaliaus sūnų, atvyko į tas vietas apie 573 m. ir tą kraštą pradėję vadinti pagal jų vado vardą Litwania ar Litvania. 20-tame psl. skaitome: Jų [lietuvių] kalba pakankamai įrodo esanti tos pačios kilmės, kaip ir prūsų kalba. Autorius naudojosi Erasmo Stellos ir kt. raštais. Betgi ten skelbiama versija, būk tūlas Palemonas, bėgantis nuo Atilos, paliko Romą ir su negausiais savo artimaisiais atvyko į kraštą, kurį pavadinę La Italia, iš ko išvirto į Lithvania, tėra pasaka, kuri moksliškai visiškai neatlaiko jokios kritikos.

GRAFAS T. MAKOVSKIS KUNIGAIKŠČIO M. K. RADVILO TALKININKAS

Žvilgterėję į kai kuriuos svetimųjų apie Lietuvą išleistus žemėlapius, bei aprašymus juose, stabtelkime prie savo kunigaikščio Radvilo (Našlaitėlio) ir jo artimiausio žemėlapio talkininko grafo T. Makovskio darbo tokį užsimojimą įgyvendinant.

Parengti gerą, savitą žemėlapį yra sunku. Prieš pradedant darbą autorius ar autoriai turi aiškiai nustatyti, kokios paskirties žemėlapio siekiama. Begaminant atsiras daugybė gundymų, pasiūlymų keisti, įdėti ar išmesti kokias teritorijas, ribas, kaimus, miestelius, upes. Bus siūlymų dėti daugiau vietovardžių, kiti siūlys priešingai — mažinti vietovardžių skaičių, o ryškinti upes, augštumas, vandens. Vienas siūlys įrašus daryti didesnėmis raidėmis, kitas mažesnėmis; žymėti, ar nežymėti augštumas; žymėti upes tekant per miestus, ar ties miestais jas "nukirsti"; keliai kerta upes, ar upės kerta kelius; ar iš viso nežymėti kelių. Simboliai, mastelis, pagrąžinimai ir t..t atrodo savaime susidėstę žemėlapyje, bet juos visus reikia atsargiai apgalvoti, dėl daugelio ginčytis ir kovoti.

Žemėlapis gali vaizduoti istorines tautos sienas, etnografines tautos sienas, kalbines sienas, administracines sienas, tarptautiniai pripažintas sienas viename ar kitame laikotarpyje, besikeičiančias valstybės sienas, ar savivaldines sienas ir pan. Kai ką iš suminėtų galima dėti į vieną žemėlapį, bet negalima visko sugrūsti į vieną žemėlapį.

Išstudijuotame žemėlapyje aiškiai nustatomas vietovardžių rašymas savoje ir svetimoje teritorijoje. Kartais vieną upės vardą reikia rašyti skirtingai, nes vienoje valstybėje ji vadinama vienaip, kitoje jau kitaip.

Ne visos šios problemos apimtos kng. Radvilo žemėlapyje, bet nemaža jų našta, tikriausiai, buvo juntama. (Leo Bagrow knygoje: History of Cartography, 266 psl., London 1964, apie kunigaikštį Radvilą rašo: "Credited with the authorship of a map of Lithuania which was actually the work of T. Makowski, a man in his service." Tos knygos 259 psl. apie T. Makovskį sakoma: "His large map of Lithuania was engraved by Hessel Gerritsz (1613) and later included in Blaeu's atlasses."

Svarbu yra turėti gerus topografinius ir reljefinius duomenis, kuriais naudojantis įmanoma tiksliai pervesti į popierių, viską pakartotinai matuojant, tikrinant ir po paskutinio patikrinimo dar kartą iš naujo tikrinant, matuojant, apskaičiuojant, dėl abejotinų vietovių vėl pasitikrinant. Naudinga nusiųsti specialistą vietoje patikrinti iš kurios ežero pusės išteka upė, kurioje vietoje ji įteka į kitą upę ir ar ji teka nuo miestelio į kairę, ar į dešinę ar per vidurį miestelio, ar jo šiaurėje ar pietuose. Žemėlapius ne tik mato, bet stebi ir studijuoja milijonai žmonių, vieni dėl kokių smulkmenų, kiti svarbesniais klausimais, ir ne vienus metus, bet, jei vertingas ir ilgai išsilaikantis žemėlapis, dešimtmis ar šimtais metų. Knisiai pasiėmę padidinamus stiklus krapštosi po savo gimtąsias apylinkes.

Topografiniai, geografiniai viską vienam autoriui pamatyti, išmatuoti, apskaičiuoti vargiai įmanoma. Turtingas didelės Lietuvos kunigaikštis galėjo siuntinėti patikėtinius nustatyti kaikurių vietovių tikrą padėtį. Šiais laikais valstybės taip daro, arba iš oro nufotografuoja visą valstybės plotą net su kaimyniniais kraštais. Tačiau ir toki žemėlapiai turi klaidų!

Nemažesnes problemas XVI-XVII a. turėjo mūsų kunigaikštis, su savo artimaisiais, ruošdamas Lietuvos žemėlapį. Kaip minėjome, lyginant su tuolaikiniais kitų parengtais Lietuvos žemėlapiais jis buvo tikslesnis, teisingiau geografiniai išdėstytas.

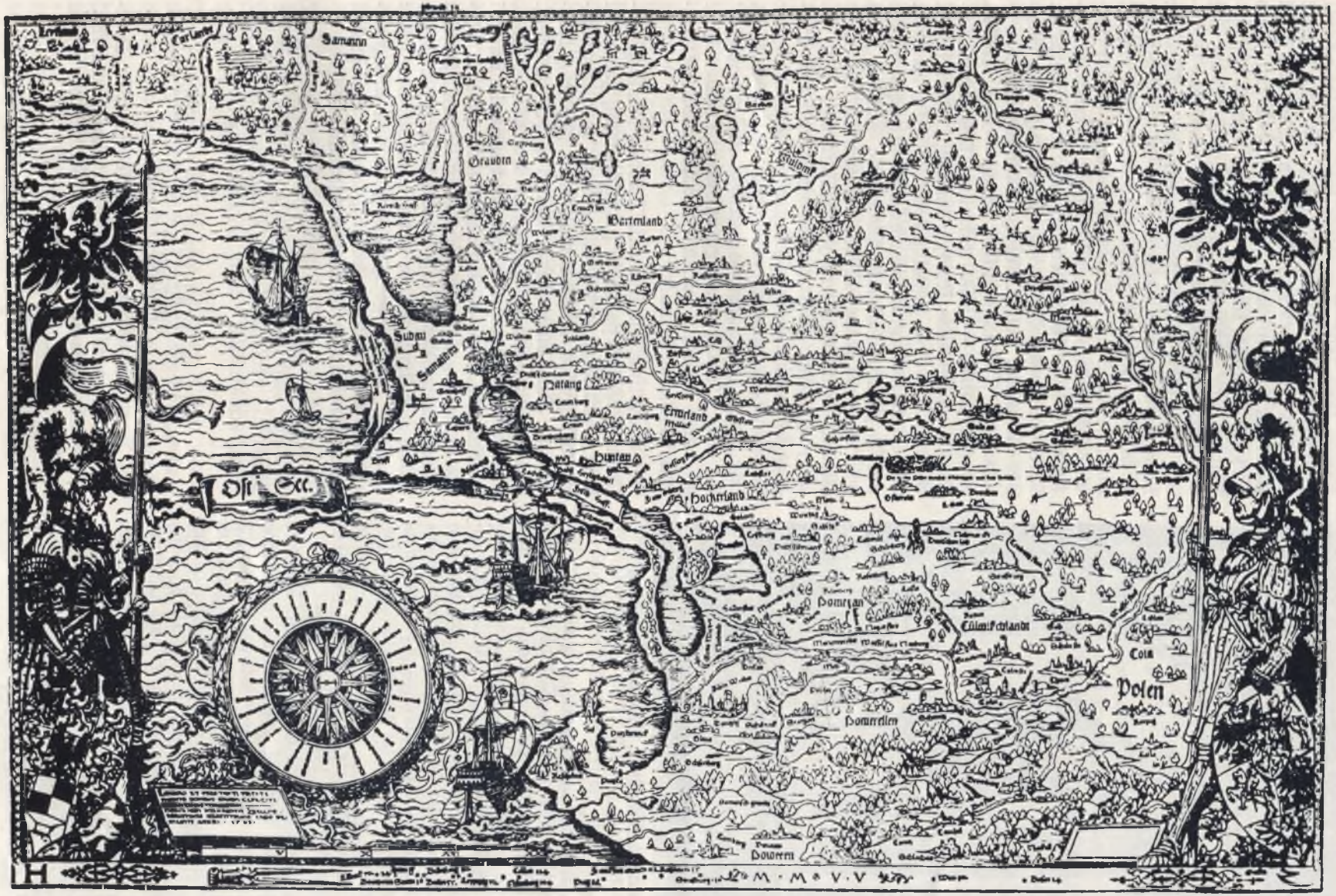

Vokiečių kartografas Heinrich Zeli paliko įdomų Prūsijos žemėlapį, išpjaustytą medyje 1543 m. Bemaž visos vietovės jau "pakrikštytos" okupantų-kolonistų vokiečių duotais vardais, panašiai kaip dabar bolševikiškai "krikštija" rusai pasiglemžtoje "laikinai administracijai" mūsų Prūsų šiaurinėje dalyje, o lenkai, nemažesniu įkarščiu, pakeitė vietovardžius jiem laikinai atitekusiose pietinėse Prūsų žemėse. Dešinėje stovintis šarvuotas karys kairėje rankoje laiko skydą, kuriame matomos lietuviškos Vytys.

Kng. Mikalojus Kristupas Radvilas Našlaitėlis

Atrodo, artimiausiu Radvilo talkininku, ruošiant tą žemėlapį, buvo grafas Tomas Makovskis (Makowski, 1573-1630). Spėjama, jisai galėjo būti Nesvyžiaus rūmų patikėtinio Jeronimo Makovskio (ar Makauskio) sūnus. T. Makovskis žinomas ir kaip geras vario raižytojas, palikęs įdomių bei vertingų kngšt. Radvilų, Nesvyžiaus ir kt. raižinių. Žemėlapybos ir raižybos T. Makovskis mokęsis Dancige, kur dirbo tos srities geri specialistai olandai.

Apie T. Makovskį dr. P. Rėklaitis Lietuvių Enciklopedijos XVII t. 146-147 psl. rašo:

"Kaip galima spręsti iš vieno kng. Radvilo laiško, rašyto apie 1597, M. tada buvo siunčiamas surašyti Lietuvos teritorijoje vietoves ir daryti matavimus kng. Radvilos ruošiamam naujam Lietuvos žemėlapiui. Kng. Radvilo Lietuvos žemėlapis išspausdintas 16 metų vėliau, 1613, Amsterdame pas Vilhelmą Jansonijų, o patį raižymo darbą pagal iš Nesvyžiaus atsiųstus duomenis atliko olandas Hessel Gerardas, vad. Gerits. Piešinys šitam žemėlapiui turėjo būti paruoštas Lietuvoje pačioje XVI a. pabaigoje, nes vėliausia data žemėlapyje yra 1581, o aprašyme — 1596, o Radvila dar netituluojamas Vilniaus palatinu, kuriuo tapo 1604. Žemėlapis buvo duotas raižyti Olandijon arba dėl to, kad tokio didelio (107x82 cm) Nesvyžiuje raižyti nemokėta, arba, kad 1613 Radvilos raižytojas M. iš Nesvyžiaus jau buvo išvykęs. Kad M. tikrai yra buvęs vienas iš svarbiausių šito žemėlapio ruošėjų, įrodo faktas, jog žemėlapio apačioje esąs platus ir vertingas Lietuvos istorinis ir geografinis aprašymas, patikslinąs senesnių aprašymų klaidas, yra M. pasirašytas: T: M. Pol. Geograph[us]. M. monograma yra tik pirmoje 1613 šio žemėlapio laidoje, kurios vienintėlis egzempliorius išliko Upsalos univ. bibliotekoje. Vėliau 1635 Bleau atlasas, kartodamas M. Lietuvos aprašymo tekstą, M. monografiją išleido. M. sakosi visą Lietuvą apkeliavęs aprašymo tikslais ir žemėlapį vadina mūsų — kng. Radvilo ir savo paties — kukliu darbu. 1614 Hessel Gerardas, raižydamas Rusijos žemėlapį, aiškiai mini M. kaip Lietuvos žemėlapio autorių. Šis Lietuvos žemėlapis kartografinio tikslumo atžvilgiu reiškė didelę pažangą; olandų žemėlapių leidėjai XVII a jį kopijavo ir dar XVIII a daugumas Europoje išleistų žemėlapių yra jo priklausomi. Kitą M. kūrybą sudaro iliustracijos, vario raižiniai knygose bei atskiri raižinių lapai." Toliau, 147 psl.: "Istorinė M. raižinių vertė yra labai didelė. M. buvo pirmasis Lietuvoje pradėjęs raižyti varyje." Be eilės kitokių vertingų raižinių, T. M. sukūrė 40 vario raižinių, vaizduojančių arklius. Pasirašydavo *TM sc* ir kt.

Manytina, kunigaikštis Radvila žemėlapį galutinai užbaigti pasiuntė į Amsterdamą gal ir dėl kitų priežasčių. Amsterdame buvo geresnės braižymui sąlygos. Amsterdame buvo geresnių braižytojų. Ten buvo tokio darbo gerų patarėjų. Amsterdame buvo numatyta spausdinti, taigi, vietoje reikėjo tartis su spaustuvininkais. Bet gal svarbiausia, kad Amsterdame tikėtasi tą Lietuvos žemėlapį išleisti be lenkų trukdymų, gal net sunaikinimo. Nesvyžiuje užbaigus braižyti varyje didelį žemėlapį, tolimą kelią bevežant originalas braižinys lengvai galėjo kur įlinkti ar kitaip nukentėti, kas labai pakenktų visam žemėlapiui, gal net nebūtų įmanoma jį spausdinti.

Gal kunigaikščių Radvilų kokiuose užrašuose kada bus surasta daugiau duomenų apie šio žemėlapio ruošimą, jam talkinusius, apie intrygas ir kt. sunkumus. Dabar tegalime spėlioti.

1613 M. LIETUVOS ŽEMĖLAPIO GEROJI LAIDA

Iš augščiau paskelbto teksto, ir kitur lietuvių spaudoje tolygaus kartojimo tikima, kad 1613 m. žemėlapio laida su trumpu Lietuvos aprašymu apačioje esanti pirmoji laida.

Kodėl pirmoji, o ne geroji, teisingoji?

ELTA savo anglų k. mėnraštyje, leidžiamam New York, N.Y., 1970 m. sausio mėn. laidoje, nr. 1(137) rašo: *"The second copy of famous map of Lithuania, prepared and printed in Amsterdam during 1613, was discovered last November in the National Library of Bera, in Milan. The map was made for the Lithuanian Prince Nicholas Christopher Radvila-Radziwill (1549-1616), son of Chancellor of Lithuania, Adalbert Stanislaus Radvila."*

Taigi, jau yra žinomi du to žemėlapio egzemplioriai. ELTOS žinutėje yra ir netikslumų: svarbiausias — žemėlapis parengtas ne Amsterdame, bet Lietuvoje, Nesvyžiuje. Amsterdame buvo graviruotas spausdinimui. Rašydami apie savo žymiuosius asmenis, šiuo kart Lietuvos kunigaikščius, turėtume vartoti lietuvišką, ne lenkišką ar kitokią transkripciją. M. K. Radvilo (Našlaitėlio) tėvas kunigaikštis Mikalojus Juodasis Radvila, ne Adalbert Stanislaus. M. Juodasis Radvila buvo vienas žymiausių to meto Lietuvos kunigaikščių, faktinis Lietuvos valdytojas, daug ir šauniai pasidarbavęs Lietuvos labui.

Paprastai pirmoji leidinio laida būna silpnesnė ir leidžiant sekančias laidas papildoma, patikslinama ištaisant pastebėtus netikslumus, įdedant naujo, praplečiant.

Originalų pilnąjį 1613 m. Lietuvos žemėlapį savo akimis mačiau Uppsalos universiteto bibliotekoje 1968 m. vasarą. Jis kabojo ant sienos prie durų, kaip ir eilė kitų tos bibliotekos žemėlapių, kurie kabo ant sienų, kiti sudėstyti į stalčius ir spintas. Žemėlapis, palyginti, yra gerai išsilaikęs, matomos jame įvairios spalvos.

Tuo metu un-to bibliotekos apačioje vyko jų turimų retųjų ir brangiųjų senųjų žemėlapių, knygų, pergamentinių raštų paroda, išskirtinai įdomi ir vertinga. Šis 1613 m. Lietuvos žemėlapis parodoje neišstatytas, taigi jų nelaikytas išskirtina vertybe. To skyriaus bibliotekos vedėjas Axel Axelsson Liljencrantz, paslaugus, kultūringas švedas, leido man pastudijuoti tą žemėlapį. Nustebau, nes netrukus atsinešė mano jiems anksčiau rašytą laišką, kuriame teiravausi apie šį Lietuvos žemėlapį. Pasirodo, jie viską rūpestingai saugo. Apie šį kunigaikščio Radvilo žemėlapį norėjau iš jų patirti ką daugiau. Gaila, nieko naujo man nepasakė.

Sugrįžęs į JAV iš Los Angeles, Calif. jiems parašiau padėkos laišką, įrašydamas keletą duomenų apie žemėlapį. Maloniame atsakyme gerb. p. Ax. Ax. Liljencrantz ant Uppsalos un-to bibliotekos blanko iš Dept. of Maps and Fine Arts, 1968 rugpiūčio 22 d., tarp kitko, parašė: "Yuor valuable informations about the origin of this map are of great interest to us and have been added to our catalogue."

Uppsalos un-to bibliotekoj yra kitas 1613 m. datos Lietuvos žemėlapis be paaiškinimų apie Lietuvą apačioje. Kiek iš viso apie Lietuvą jie turi, nepavyko sužinoti, nes kai kurie Lietuvos žemėlapiai gali būti kitų valstybių skyriuose, ar gal neturi antrinių kartotekos kortelių. Uppsalos un-to biblioteka labai turtinga, turi vertingų Lietuvą liečiančių leidinių.

Dar niekas nėra padaręs pilno lituanistikos katalogo Uppsaloje, taigi neįmanoma viską greitai surasti. Lenkai tokį katalogą pasidarė, į jį įtraukdami ir daug lituanistikos. Uppsalos un-to bibliotekoje dirba lietuvis dr. K. J. Čeginskas. Jis man maloniai talkino, taip pat kalbėjome apie lituanistikos katalogo toje bibliotekoje reikalingumą.

Į Uppsalą laikas nuo laiko atvyksta lietuvių mokslininkų iš okupuotos Lietuvos ir iš laisvojo pasaulio ieškodami papildomų ar naujų duomenų mūsų tautos senovės istorijai papildyti. Visi parsiveža kokių nors naujų žinių.

APRAŠYMAS APIE LIETUVĄ 1613 M. ŽEMĖLAPYJE

Kunigaikščio Radvilo pastangomis pagamintas Lietuvos žemėlapis atsargiai rankomis išraižytas ir meniškai pagražintas. Jo apačioje yra skirtingos devynios atspaudos, po 17 eilučių kiekviena, išskyrus pirmą, turinčią antraštėlę: Benevolo Lectoris, su 12 eilučių, paskutinė pastraipa 12-kos eilučių ir trys eilutės dokumentinių įrašų.

Visas šis paaiškinimas, išdėstytas devyniose skiltyse, yra spausdintas spaustuvėje, ne ranka rašytas. Ypač negatyve (juodai-baltame) ir iš jo padarytam foto atspaude aiškiai matyti, kad visas tas tekstas yra atskirai prijungtas, ar įklijuotas prie žemėlapio, gal žemėlapį užbaigus, bet prieš jį paleidžiant į Europą. Viskas, žemėlapis ir paaiškinimų tekstas, gražiai apvestas ornamentiniais pagražinimais; leidėjai norėjo duoti akiai priimtiną vientisumo, užbaigimo vaizdą, koksai susidaro žiūrint į originalą.

Teisingai, tikrai pažymėtos Lietuvos sienos Vakaruose. Prie Lietuvos priskirta visa Prūsija, atsiremianti į Vyslą žemiau Torūnės (įrašyta Thorn).

Šiuo aišku, kad Lietuvos kunigaikštis Radvila reikalavo visą Prūsiją priskirti prie Lietuvos, nes Prūsija ir yra lietuvių tautos dalis, Lietuvos dalis. Jis neabejotinai manė, kad tuometinė vokiečių okupacija, jokiu būdu, vokiečiams neduoda teisių pasisavinti tą Lietuvos dalį.

Galima numanyti, jog toksai žygis — Prūsijos pažymėjimas Lietuvos dalimi — bus iššaukęs vokiečių reakciją, kurie ten tebesėdėjo, tebeadministravo. Gal pyko ir lenkai, kurie linkę savin-

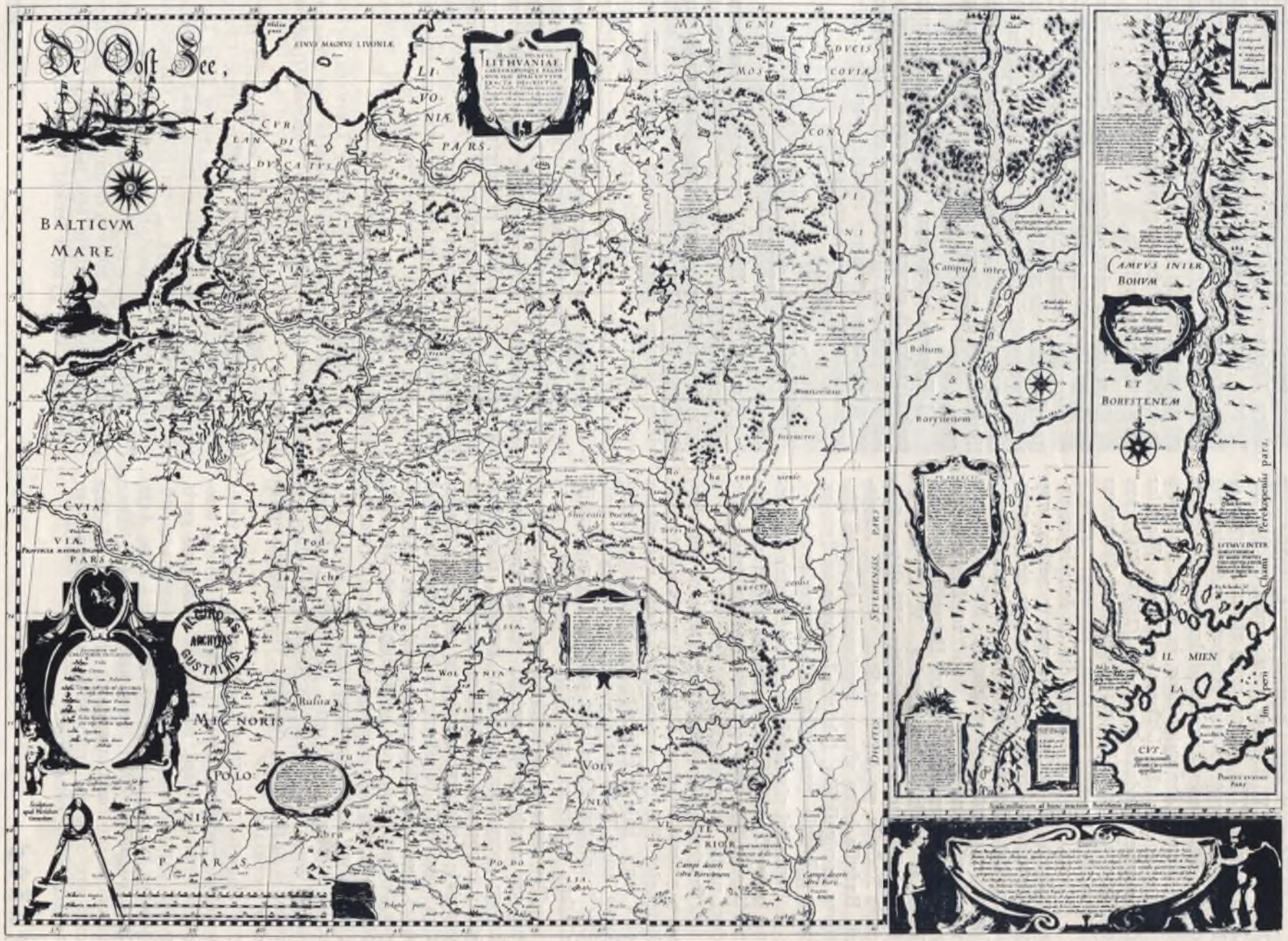
De Oost See,
BALTICVM MARE
LITHVANIAE
LIVONIAE
PARS
DVCATVS
CVRLANDIA
PRVSSIA
VOLHYNIA
PODOLIA
Campus inter Borysthenem & Bohum
CAMPVS INTER BOHVM ET BORISTENEM
Campi deserti citra Borysthenem
Campi deserti ultra Borysthenem

Kng. Jonušo Radvilo medalis, kurio viduryje Radvilų rūmų Vilniuje vaizdas.

tis lietuviškas žemes. Šie du kaimynai — lenkai ir vokiečiai — bus pavarę žiaurią akciją prieš Radvilą ir visus lietuvius, Lietuvą. Jie visomis išgalėmis bus stengęsi tuos teisingus Lietuvos žemėlapius sunaikinti, jų agentai (juk užkabintas ne paprastas pilietis, bet dvi pajėgios valstybės) visoje Europoje gal stengėsi tuos žemėlapius supirkinėti ir tuoj pat sunaikinti, kad neliktų jokių pėdsakų apie teisingą Lietuvos kunigaikščio ir jo dvariškių, artimųjų pagamintą ir išspausdintą Lietuvos žemėlapį. Jiem tai beveik pavyko. Atrodo, nei vienas to žemėlapio egz. nepakliuvo į Amerikos žemynus. Europoje jie buvo kuo stropiausiai išlesinėti visur, pirmoje eilėje sunaikinus Lietuvoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Olandijoje — kur jų turėjo daugiausia būti. Kas ir kokiu būdu jų išgabeno į Švediją ir Italiją — tebėra mįslė. Nemanau, kad būtų pasiųsta tik po vieną egz. į Švediją ir Italiją. Ir ateityje gal dar bus surastas kur nors vienas-kitas egzempliorius.

Neabejotina, kad pikta asmeninė ugnis buvo pakurta prieš kunigaikštį Radvilą, nekalbant apie politinę ir diplomatinę akciją. Garbė didžiam Lietuvos patrijotui, drąsuoliui, teisybės siekėjui kunigaikščiui Mikalojui Kristupui Radvilai (Našlatėliui)! Reikia lenktis jo nepalaužiamai lietuviškai valiai, ištvermei, sunkiam triūsui tą Lietuvos žemėlapį gaminant ir pagaliau užbaigiant ir atspausdinant.

Daugybę Lietuvai, lietuviams svarbių dokumentų, kuriais galėtume atremti mūsų tautai daromas neteisybes, yra išvogę ypač rusai, bet taip pat lenkai, vokiečiai ir kt. Kaip šiuo atveju matome, ne viską pavyko sunaikinti dėl to, kad dokumentas (žemėlapis) buvo ne viename egzemplioriuje, bet daugelyje. Bent pora jų išliko.

Žemėlapyje pietuose Lietuvos siena yra išvesta gerokai žemiau Pripetės upės. Vakaruose nemaža dalis jos eina Naros upe. Rytuose siena visai nežymėta, užtat gana smulkmeniškai nubrėžta Dniepro ir kt. upės. Šiaurėje siena irgi neaiški, tarsi galvojo kaip pasielgti su tais lietuvių kaimynais . . .

Uppsalos un-to biblioteka buvo taip maloni, kad nufotografavusi man atsiuntė 1613 m. Lietuvos žemėlapio pilnosios laidos negatyvą juodai-baltą, vėliau ir spalvotą skaidrę. Visai gerai išėjo juodai-balta kopija, kurią esu pasidaręs naturalaus didumo, turiu keletą ir mažesnių. Norintiems galėčiau perleisti studijoms.

NEPILNOJI ŽEMĖLAPIO LAIDA

Viename Europos antikvarijate pavyko surasti ir nusipirkti vadinamą antrąjį (nepilną) kng. Radvilo Lietuvos žemėlapio originalą, taip pat su 1613 m. data.

Pagrindinis skirtumas — nėra apie Lietuvą paaiškinimų žemėlapio apačioje, žemėlapis neturi iš dviejų šonų (žem. viršuje ir apačioje Uppsa-

Dancige kaltas medalis vaizduoja kng. Jonušą Radvilą priimantį Kijevo pasidavimą 1665 m., kuris Andrusovo taika perėjo Lietuvos valstybei.

← Nepilnoji (prastesnioji) Lietuvos kunigaikščio M. K. Radvilo (Našlaitėlio) 1613 m. Lietuvos žemėlapio laida. Apačioje nėra lotynų k. aprašymo apie Lietuvą. Vakaruose Lietuvos siena neaiški. Pietuose Lietuvos ribos išvestos gerokai į pietus nuo Pripetės upės.

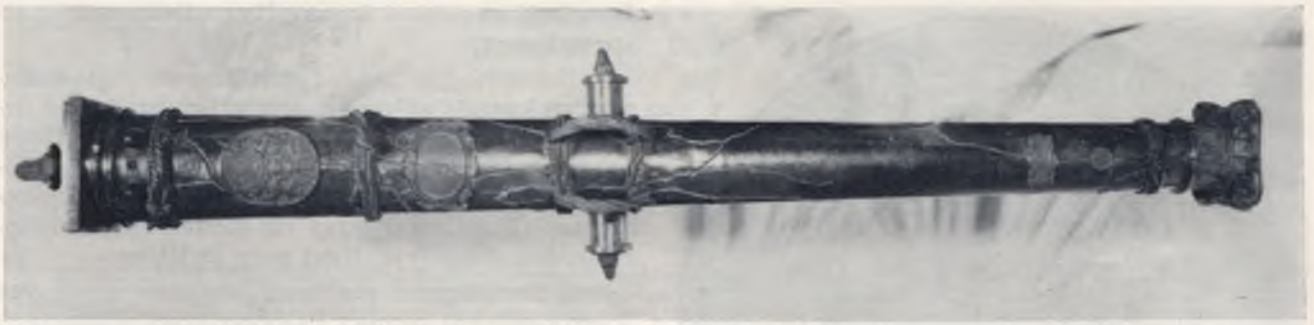

Lietuvos kunigaikščių Radvilų Nesvyžiuje pagaminta patranka (sviedinys šešių svarų), kuri yra švedijos Karo muzėjuje (Kungl. Armemuseum) Stockholme.

la įtaisiusi pakabinimui ir ištiesimui medinius volelius) medžiaginių kutų, nei pagražinančių ornamentų, ir kas svarbiausia, Vakaruose neturi aiškiai pažymėtos Lietuvos sienos, apimančios visą Prūsiją. Yra ir kai kurių kitų smulkesnių skirtutumų.

Nepilnoji 1613 m. Lietuvos žemėlapio laida yra, neabejotinai, menkesnė, kur kas nepilnesnė ir prasčiau atrodanti. Todėl galima iškelti ir tokią mintį: ar "antroji" laida, iš tiesų, nebus pirmoji laida, o "pirmoji" laida yra pagerintoji, papildyta ir pilnai išbaigta ir išleista netrukus po prastesnės laidos pasirodymo, gal net tais pačiais metais? Tuo būdu "pirmoji" laida būtų ne pirmoji, bet antroji laida. Drauge reikėtų išaiškinti, ar paaiškinimai apie Lietuvą, įdėti pilnoje laidoje, nepaimti iš kokio leidinio? Ar toks leidinys žinomas? Iki tai bus išaiškinta, galėtume tas laidas skirstyti ne pirmoji, antroji, bet *pilnoji* (geroji) ir *nepilnoji* (prastesnioji). Abi turi tuos pačius 1613 metus.

~ ~ ~

Kunigaikščio Radvilo puošniai pagamintu Lietuvos žemėlapiu kartais papuošiami istoriniai leidiniai, enciklopedijos, knygos. Net lenkų istorikas Jerzy Ochmanskis savo *Historia Litwy* veikale, išleistam 1967 m. Lenkijoje, įrištame drobe, knygos pradžioje ir pabaigoje, po du puslapiu, papuošia 1613 m. Lietuvos žemėlapio atspaudais, su aiškiai matomu puošniu kartušu: Magni Dvcatvs Litvaniae. Ši Lietuvos istorija lenkų kalba yra išleista rusų okupuotoje Lenkijoje, ten ja naudojasi mokyklos ir kt., gi rusų-komunistų okupuotoje Lietuvoje ta pati J. Ochmanskio Lietuvos istorija uždrausta vartoti. Per daug teisybės parašyta.

BIBLIOGRAFIJA

Budreckis, Alg., Etnografinės Lietuvos rytinės ir pietinės sienos. Karys 1967 m., nr. 7.

Būtėnas, P., Pilietis dėl Lietuvos valstybės sienų. Nepriklausoma Lietuva 1966 m. nr.nr. 15-19.

Būtėnas, P., Lietuvos karalystė. Karys 1968 m., nr. 2.

Būtėnas, P., Laiminga pagava. Du žemėlapiai Lietuvos valstybės sienoms. Karys 1969 m., nr.nr. 6, 7, 10.

Chomskis, V., Lietuvos kartografinio vaizdo vystymosi XVII ir XVIII a. klausimu. Mokslo Darbai 1957. Biologijos, geografijos ir geologijos mokslų serija IV.

Gabrys, J., Lithuania (žemėlapis). Published by Direction of the Lithuanian National Council, U.S.A. Original issued by Lithuanian Bureau of Information, Lausanne, Switzerland 1917.

Galaunė, P., Iš kai kurių Lietuvos knygynų ir archyvų istorijos. Švietimo Darbas 1920 m. nr. 10.

Grande, S., Notizie sulla vita et sulla opere di Giacomo Gastaldi 1902.

Hartleb, K., Krzystofa Radziwiłła pielgrzymka do Ziemi Św. (Prace Historyczne ku czci St. Zajączkowskiego 1934).

Kotlubaj, E., Galerja Nieswieżska 1857.

Kviklys, Br., Mūsų Lietuva III, 1966.

Laucevičius, E., Popierius Lietuvoje XV-XVIII a., 1967.

Lietuvių Enciklopedija.

Lister, R., How to identify Old Maps and Globes, 1965.

Ochmansky, J., Historia Litwy 1967.

Rėklaitis, P., Makovskis Tomas. Lietuvių Enciklopedija, XVII.

Rėklaitis, P., Žemėlapis. LE XXXV.

Spekke, A., Baltijas jūra senajas kartes, 1959.

Tautavičius, A., Lietuvių ir jotvingių genčių gyventų plotų ribų klausimu. Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Darbai, Serija A, 2/21, 1966.

Vasys, J., Lietuvos valstybės sienos. Karys 1968 m., nr.nr. 4, 5.

Zumeris, Br., Vilniaus kraštas faktų ir atsiminimų šviesoje. L.K.M. Akademijos Metraščio III t. 267-361 psl.

Bagrow, L:, History of Cartography, 1964.

Gabrys, J., Parenté des langues hittite et lituanienne et la Préhistoire, 1948.

The English Atlas, Vol. I, MDCLXXX.

Tooley, R. V., Maps and Map-Makers, 1962.

Iliustracijas autorius patiekė iš savo rinkinio.

Ruošėmės kariauti dėl Lietuvos Nepriklausomybės

PRANAS NARVYDAS

Kai I Pas. karo pabaigoje JAV prezidentas Wilsonas paskelbė savo garsiąją 14 punktų deklaraciją, lietuviai nudžiugo, nes tikėjo, kad tai ir jiems taikoma.

Po paskelbimo 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto, visi subruzdo. O jau 1919 m. vykstant kovom visuose frontuose, Amerikos lietuviai irgi nesnaudė — organizavo "liuosybės sargus". Mūsų apylinkėje organizatoriai buvo Tėvynės redaktorius Pranas Purvis ir iš kariuomenės, po 3 mėnesių tarnybos, grįžęs Jonas Milius. Majoras Žadeikis buvo jų patarėjas.

Mūsų veikiantis komitetas Vašingtone irgi darbavosi. Turėjo surasti prielankių kongresmanų ir senatorių, nes be jų į Valstybės departamentą neįeisi.

Vienu metu pasklido gandas, kad valdžia duos lėšų organizuoti savanorių brigadą. Buvo net suradę vieną Amerikos karininką, kurį būtų padarę tos brigados vadu. Jis jau buvo tiek tikras, kad pasidarė savo nuotrauką ir ten savo ranka užrašė: "Jūsų Lietuvai, gen. Juodakis". Rodos, jis buvo vokiečių kilmės ir jo pavardė buvo Schwarzhaupt. Turėjau pora tų nuotraukų, gal dar yra kokia ir dabar kur užsimetusi.

Tačiau, lenkų ir caristų rusų intrigos mums tuos gražius planus sumaišė. Pasirodo, kad prez. Wilsonas varė dviveidišką politiką, iš tų jo gražių 14 punktų lietuviai buvo išimti, nes tuometinis Valstybės sekretorius Hughis surado, kad esą negalima skaldyti Rusijos, nors lenkus iš jos išskyrė.

Nebepamenu, su kuo susitaręs, pradėjau Bruklyne organizuoti savo savanorių būrį. Buvo suprantama, kad valdžia mus savo laivais veš ir duos visą aprangą, tik čia, Amerikoje, nebus leidžiama turėti viešai savo stovyklos ir ginkluoto apmokymo.

Nepamenu su kuo, nuėjome pas Apreiškimo parapijos kleboną kun. Petkų prašyti, kad duotų svetainę naujokams apmokyti. Svetainę gavom, pamokas pravesdavom kas trečiadienį vakarais. Dabar tik telkėme naujokus.

Susirenkam apie tuzinas. Moko vienas grįžęs iš kariuomenės. Nekaip sekasi. Kažkokiu būdu, susirandame grįžusį iš kariuomenės seržantą Kalpoką. Jis dalyvavęs Italijos fronte. Kautynėse buvo sužeistas, dabar šlubuoja, eina pasiramsčiuodamas lazdele, o ant krūtinės kabo sidabrinė žvaigždė. Jis pradėjo mus rimtai mokyti. Jau susidarėm būrys iš 30 vyrų. Kas tokie buvo, nebepamenu. Žinau, kad pas mane gyveno: Šaučiūnas Kazys ir Naudvaris Povilas, tai tuos nusitempdavau į pamokas. Pamenu, atvykdavo ir Petras Montvila.

Pradėjo mus mankštinti. Sugulame ant grindų ir ant rankų atsirėmę turime visu liemeniu atsirėmę pakilti ir pagal jo duodamą komandą — nusileisti, ir taip bent tuziną sykių ar daugiau. Nežiūrint kaip grindys atrodė švarios, bet dulkių vis būdavo. Mums taip besimankštinant, vienam kitam naujokui pasitaikydavo įkvėpti tų dulkių, ir tada, nežiūrint komandos, prasidėdavo čiaudėjimas, o mūsų seržantas iš galvos eina ir grąsina "court martial" (karo teismu) ir kitomis bausmėmis.

Jau buvome pramokę neblogai sukinių ir gretomis žygiuoti. Galėjome ir gatvėse pasirodyti, kaip pramankštinti kariai. Kiek aš pastebėjau, kad iš to 30 vyrų būrio savanoriais apie dešimt būtų vykę į Lietuvą. O kiti buvo prisidėję tik dėl įdomumo. Ir tai buvo gerai.

Kai buvo gauta žinių, kad Vašingtono valdžia mums nieko neduoda, tik leidžia pavieniai savais kaštais vykti, tai mūsų būrys taip ir suiro.

Mano buvo tokios santaupos, kad nelieka nieko žmonai su mažais vaikais. Ką gi, prikalbinau Povilą Naudvarį ir Kazį Šiaučiūną, kad važiuotų. Jiedu pavieniai ir santaupų turėjo. Taip juodu ir išleidau. Paskui jie man rašė. Girdi, Kaune jiems nuėjus ir prisistačius į naujokų priėmimo punktą, kai kiti sužinojo, kad jiedu iš Amerikos parvyko, kad stotų savanoriais, sako, juos palaikė kvailiais.

Šiaučiūnas buvo paskirtas į 4 p. pulką, o Naudvarį, kaip mechaniką, paskyrė į aviacijos garažą, taisyti lėktuvinius motorus.

Kai Želigovskis puolė Vilnių, Šiaučiūnas pakliuvo lenkų nelaisvėn, drauge su kitais ir tik įsikišus Santarvės komisijai buvo išlaisvintas. Naudvaris rašė: "Nežinau, kad čia lietuvių valdžia, o viskas rusiškai. Pradžioje buvo sunku kalbos nemokant, dabar šiek tiek pramokau. Motorų taisymo tiek esu išmokęs, kad su užrištom akim, galiu motorą išardyti ir vėl sudėti."

SLAPTOJI SPAUDA VIEŠINTOSE

AP. SKOPAS

Tikrai nebeprisimenu kuriais metais pasirodė slaptosios spaudos pirmieji egzemplioriai Viešintose. Mano manymu, jau 1943 metais vienas iš valsčiaus tarnautojų po vieną egzempliorių parsivežė iš Panevėžio. Kiek atsimenu, tai buvo "Į kovą", "Nepriklausoma Lietuva", "Judas" ir kiti laikraščiai, kurių vardų dabar jau nebeprisimenu.

Visi juos grobstėme iš rankų į rankas ir su didžiausiu smalsumu skaitėme. Galų gale, priėjome minties, kad vien tik kelių žmonių būreliui skaityti, to permaža, reikia ją paplatinti po plačią apylinkę. Bet kaip? Iš apskrities miesto didesniais kiekiais slaptą spaudą gabenti labai pavojinga. Su mašinėle, nors ir po 6-7 egzempliorius iš karto padarysi, reikia daug laiko ir darbo. Tada, įgaliojome vieną žmogų, komandirutei vykstantį į Panevėžį, gauti gabalą šapirografo juostos.

Šapirografą jis gavo ir laimingai pargabeno į Viešintas. Tačiau dabar susidūrėme su kita kliūtimi. Kas tą darbą dirbs? Visi tarnautojai buvo vedę ir su šeimomis, todėl nenorėjo tos rizikos pasiimti. Buvome tik trys viengungiai ir visi iš vieno prievolių skyriaus: mano viršininkas, aš ir vieno batsiuvio sūnus, kuris, tačiau nebuvo patikimas, nes jo tėvas, batsiuvys, daugiau pataikavo komunizmui ir buvo policijos priežiūroje. Tada visų akys ir nukrypo į mano pusę. Kitos išeities nebebuvo, kaip pasiduoti ir sutikti tą darbą dirbti.

Tuo metu, tekdavo visiems iš eilės naktimis budėti valsčiaus raštinėje, nes iš apskrities įstaigos ateidavo daug telefonogramų. Man sutikus dirbti prie slaptos spaudos, pasisiūliau bei eilės budėti ir prie telefono. Vedusieji buvo dėl to patenkinti. O sutikau tik todėl, kad naktimis budėdamas galėčiau šapirografu spausdinti. Perspausdindavau ne vieną, bet visus gautus laikraščių numerius. Tai buvo mano naktinis darbas.

O, tą darbą norėdavome atlikti kuo platesniu mastu, kad laikraščiai pasklistų po visą valsčių ir net gretimų kaimyninių valsčių pakraščiuose esančius kaimus. Ir tenka prisipažinti, kad tai mums pasisekė 95%.

Bet grįžkime atgal. Savo spaudos darbo valsčiaus patalpose jau nebegalėjau toliau tęsti, nes buvo perdaug didelis popieriaus sklaidymas, jo džiovinimas. Tada, susitariau su kooperatyvo vedėju B. Bagdžiūnu, kuris dabar gyvena Kanadoje, kooperatyvo rūsyje įrengti šapirografą ir ten dirbti. Ir vėl dirbdavome naktimis. Iš lauko pusės turėjom pasistatę vieną sargą iš savo patikimų draugų, kuris budėdavo mums dirbant. Tokiu būdu, iš vieno laikraščio egzemplioriaus padarydavome 80-90 egzempliorių.

Vėliau, jau visiems popieriams išdžiūvus, surinkdavome ir dėstėme į vokus. Vokus dar nakties metu nugabendavau į valsčiaus patalpas ir paslėpdavau savo pastalčiuose.

Atrodo, kad miestelyje buvo ir geštapo agentų, kurių mes labiausiai ir bijojome. Bet jiems nepasisekė nieko pačiupti.

Atsimenu tik vieną nemalonų įvykį. Vietos nuovados viršininkas buvo įsimylėjęs į pašto viršininko žmoną (nuovados viršininko žmona buvo išvežta į Sibirą). Tarp jų buvo įvykę daug aštrių barnių ir jie vienas kito nekentė. Daėjo net iki to, kad nuovados viršininkas įskundė geštapui pašto viršininką laikantį pogrindžio spaudą savo nedegamoje spintoje. Vieną dieną į miestelį prigužėjo daugybė mašinų, apsupo pašto įstaigą ir

---

Gavęs tokį laišką, sumaniau parašyti į tuomet ėjusį "Kariškių Žodį". Parašiau pareikšdamas savo nuomonę, kad kokioje bebūtų įstaigoje, reikėtų to skyriaus vedėju skirti tik lietuvį. Mano laiškas tilpo su ilgu redakcijos prierašu. Girdi, mums trūksta visokių specialistų, todėl esame priversti samdyti svetimus. Aš tai supratau, bet mano nuomone, tai įstaigos vyriausias vedėjas turėtų būti lietuvis karininkas o ne koks pulkininkas rusas.

Brooklyne tuomet ėjo laikraštis "Garsas"— SLRKA organas. To laikraščio redaktorius, paskaitęs "Kariškių žodyje" tilpusį mano laišką, parašė žinutę. Girdi čia tūlas bruklinietis pradėjo mokyti Lietuvos valdžią, kaip reikia savo kraštą tvarkyti. Pamatęs tokį jo išvedžiojimą, parašiau jam pačiam laiškutį, kuriame pasakiau, pats nieko nemoku, tik parašiau savo nuomonę. Esu prikalbinęs porą savanorių, tai jaučiuosi galįs savo nuomonę pareikšti:

Tai toki tie mano atsiminimai.

įsiveržę į vidų pareikalavo atidaryti nedegamąją spintą. Nebeatsimenu, ar jie ten ką rado ar ne, bet pašto viršininką vistiek išsivežė į Panevėžį.

Dėjome didžiausias pastangas jį iš ten ištraukti, bet matyti, ir geštapas neturėjo tikrų įrodymų. Kitu atveju, jam grėsė mažiausiai kacetas ar net ir mirties bausmė. Kelias dienas palaikę jį paleido namo. Apskrities policijos vadui, iš mūsų pusės, viskas buvo kuo smulkiausiai painformuota. Tada jis poną Vilkaitį iškėlė į Kėdainių apskrities, Šėtos miestelį, o į Viešintas atkėlė Sauliūną.

Po šito įvykio mes kurį laiką nutraukėme pogrindžio darbą, nes ir laiškanešys buvo įtariamas šnipinėjimu.

Viešintų valsčiuje buvo 45% gyventojų rusai, dar caro laikais apgyvendinti, kas daugiausia ir reikalavo iš lietuvių vienybės ir susiklausymo. Iš rusų kaimų jauni vyrai daugiausia išeidavo į miškus banditauti, daug žalos ir net žudynių naktimis pridarydami. Lietuviai jų nekentė ir stengėsi atsiriboti nuo jų kiek tik galima.

Daug padėdavome lietuviams ir pyliavų duoklės reikalais. Jei kam sunku būdavo išpildyti kviečių ar rugių duoklę, mes tam patardavome vežti žirnius, už kuriuos daug taškų gaudavo. Negalint ir to padaryti, tai veždamas mažą kiekį javų turėdavo įsidėti gabalą lašinių. O prieš nacių revizijas daug kam knygose padidindavome duoklių skaičius. Ypatingai pieninės vedėjas, dabar gyvenąs Anykščiuose, sugebėdavo išduoti dideliais kiekiais pažymėtus kvitus. Nors naciai ir daug keikdavosi, bet prikirpti negalėjo. Atrodo, kad p. Mincė jų ir nebijojo, nes jo sandėlyje— šaldytuve būdavo gana didelės atsargos sviesto.

Viešintų miestelis buvo gana išsitęsęs, galima sakyti, buvo viena ilga gatvė susijungusi su Viešintų kaimu, taigi nuo galo iki galo, tikriausiai buvo daugiau kaip kilometras. Pradėjus apylinkėse smarkiai siausti raudoniesiems partizanams, arba geriau pasakius, banditams, susirūpinome dėl didesnės ginkluotos jėgos. Svarbiausi saugomi punktai būdavo pieninė, malūnas, valsčiaus patalpos, nes jos stovėjo nuošaliau miestelio centro. Beto ir pačia ilgąja gatve patruliuodavo dvi poros ginkluotų vyrų. Visi patruliai būdavo parinkti iš civilių tarpo. Banditai tai žinojo, nes jų moterys, ateidamos į kooperatyvo krautuvę nusipirkti kokių smulkmenų, iššnipinėdavo kas darosi miestelyje. O ir pačiame miestelyje buvo nemaža komunizmui simpatizuojančių žmonių, kurie mielai ir tas ruses painformuodavo. O gal ir gerai, nes tada ir banditai žinojo, kad mus miegančius neužklups. Savo pasiutimui išlieti, jie kartais išsprogdindavo aplink miestelį telefono stulpus, nutraukdami ryšius su kitais valsčiais.

Pas mus dažnai sustodavo Savisaugos dalinių vyrai, išbūdami čia po dvi-tris savaites. Vienas dalinys, atsimenu, buvo dar pilnai Lietuvos kariuomenės uniformoje. Bet ir jų veiklos pasekmės buvo menkos, nes banditai per vietinius rusus tuoj sužinodavo kas čia darosi ir sulįsdavo giliai į didžiulę Šimonių girią. O, ten juos surasti būdavo jau nebeįmanoma. Pora kartų ir vokiečių baudžiamosios komandos pasirodė. Jie sudegindavo keletą sodybų, o žmones išgabendavo į Vokietiją darbams. Žinoma, tos egzekucijos vykdavo tik rusų apgyventuose kaimuose.

O mes su savo slaptąja spauda išgyvenome iki tol, kol visa miestelio administracija pasitraukė. Likome tik apie 60 ginkluotų vyrų. Po poros savaičių, 1944 m. liepos 20 d., ir mus iš ten išstūmė Subačiaus - Panevėžio kryptimi.

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO 52 METŲ SUKAKTIES MINĖJIMAS BROOKLYNE,

New Yorko ramovėnų rengiamas, įvyks lapkričio 28, šeštadienį 7 val. vakaro, Maspetho parapijos salėje.

Žodį minėjimo proga tars visuomenininkas Balys Raugas.

Meninėje dalyje: solistė Irena Stankūnaitė, akomponuos muzikas Juozas Stankūnas; Moterų sekstetas vadovaujamas solisto Liudo Stuko.

Pobūvio metu gros Gutauskų orkestras.

Veiks bufetas. **Auka — 3 dol.**

A. A.

Lietuvos kavalerijos mjr. JUOZUI ŠARŪNUI mirus, nuoširdžiai užjaučiame p. Oną Šarūnienę ir artimuosius.

KARIO ŠTABAS

Sovietų klaida ties Berlynu?

B. B.

Antrojo Pasaulinio karo meto, pradedant Normandijos invazija iki 1945 m. gegužės mėn. vokiečių kapituliacijos, laikotarpis yra laikomas lenktynėmis dėl Berlyno. Susidaręs vienybės įspūdis sąjungininkų tarpe, tikrumoje, buvo pradžia vienybės skilimo. Užėmus Berlyną, sovietai garsiai kalbėjo apie užtikrintą pergalę ir tapšnojo viens kitam per petį, girdami savo pajėgumą. Tikroji, gi, padėtis buvo skirtinga. (Karl F. Ziemke Military History — THE GERMAN DEFEAT IN THE EAST 1940-45)

1945 m. kovo mėn. 28 d. gen. D. Eisenhoweris nusprendė sustabdyti puolimą Berlyno link, esant sąjungininkų daliniams 125 mylias atstu nuo Berlyno. Tuo pačiu metu, nuo 1945 m. sausio 31 d., rusai stovėjo išilgai Oderio tik 35 mylias atstu nuo Berlyno. Berlyno kryptimi rusai pradėjo puolimą tų pačių metų sausio 12 d. nuo Vyslos. Atstumą toje kryptyje, apie 300 mylių, jie sukorė per 19 dienų. (Likusių 35 mylių nepajėgė nugalėti per 56 dienas.) Pagal marš. V. I. Čuikovo paskelbtus atsiminimus (1965 m.) rusų armijų vadai, su marš. Žukovu, planavo ir norėjo užimti Berlyną tų pačių metų vasario mėn., tačiau Stalinas įsakė apsikasti Oderio krantuose (V. I. Čuikovas buvo VIII armijos vadas). Nežiūrint marš. K. Rokosovskio sausio mėn. pradžioje sekmingo prasiveržimo šiauriniame fronte, grąsinant vokiečių kairiajam sparnui, Stalinas įsakė veiksmus sulėtinti bent 10-čiai dienų. 1965 m. gegužės mėn. rusų karinės istorijos žurnale, buvęs Vakarų fronto štabo operacijų skyriaus viršininku gen. S. M. Štemenko, straipsnyje paminėjo, kad 1944 m. lapkričio mėn. operacijų plane buvo numatyta pasiekti per Berlyną Elbės upė, 1945 metų vasario 28 d., išdėstant laiką: 15 dienų nuo Vyslos iki Oderio ir 30 dienų nuo Oderio iki Elbės upės.

Pagal Štemenko, tuo metu vokiečiai turėjo stiprų jėgų telkinį Pomeranijoj, Žukovo dešiniajam sparne, kur buvo atsiradęs tarpas tarp Žukovo ir Rokosovskio sparnų. Rusų dalinių tiekmenys buvo išsieikvoję ir tiekimo centrai toli atsilikę. (Nėra duomenų, kad gen. Žukovas ar Rokossovskis būtų kur nors tai pasakę.) Kitas klausimas, kada buvo nuspręsta operacijas sustabdyti, jei plane buvo numatyta pasiekti Elbė vasario mėn. pabaigoje. Čuikovo patiekta data — vasario mėn. 4 diena. Rusų istorikas S. P. Platanovas sako, kad vasario mėn. viduryje (Mirovoje Voina 1939-1945). Tikrumoje, tik vasario mėn. 2 d. suformuoti vokiečių daliniai, tinkami kautynėms, pradėjo judėti prieš Žukovo sparną rytuose nuo Oderio upės. Iki to meto, Pomeranijoje ir vakarų Prūsijoje esantys vokiečių išblaškyti daliniai buvo renkami, grupuojami ir ginkluojami. Tik vasario 16 d. gen. H. Guderianas surinkęs 10 divizijų, pradėjo priešpuolį į rytus nuo Oderio (prie Stargardo) upės, su nepaprastai apsunkintu tiekimu, apardytais geležinkeliais ir riedmenimis, nes stokojant benzino, riedmenis nebuvo galima naudoti. Šio priešpuolio rezultatai buvo beveik komiški. Divizijų vadai, SS generolai, buvo politinės iškamšos, tik ne vadai; pirmą dieną jie praleido jieškodami būdų įvesti divizijas į veiksmus; per sekančias dvi dienas visos puolimo pastangos pasibaigė niekais. Rusai net nesusidarė įspūdžio, kad tai buvo priešpuolis (E. F. Ziemke). Vasario 17 d. rusų vyriausias štabas davė įsakymą gen. Žukovui pagrindinėmis jėgomis pulti Pomeraniją, o Karpatų daliniams, esantiems Vengrijoje, pulti Vienos kryptimi.

Konievio daliniai vasario 8 d. pradėjo puolimą tikslu užimti plotą tarp Oderio ir Neisės upių ir 21 d. sustojo, nes reikėjo peržengti Neisės upę. Buvo pradėti statyti tiltai per Bobro ir Queisso upes, gi tankų daliniams buvo išdalinti žemėlapiai vietovių tarp Neisės ir Elbės. Vokiečiai tuo metu nebūtų pajėgę to smūgio sustabdyti.

Vasario 17 d. įsakymu, rusų vyriausias štabas pakeitė 1944-45 m. žiemos puolimo planą. Vasario 24 d. Rokossovskis pradėjo puolimą vakarų Prūsijon. Dviem dienom vėliau, Konievas perkėlė šarvuotą armiją nuo Neisės upės į augštutinę Sileziją. Pagaliau, dvi Žukovo šarvuotos armijos padarė 90° sukinį link Baltijos krantų rytiniu Oderio krantu.

Po vokiečių nepavykusio priešpuolio prie Stargardo, esant jėgų santykiui 6 milionai rusų prieš 2 milionus vokiečių, rusų atsisakymas nuo tiesioginio puolimo Vakarų link, ir siekti galutinio tikslo, buvo dar labiau mįslingas, kai rusų armijos buvo geram stovyje, nuostoliai sausio mėn. buvo sumažėję iki minimumo, palyginus su visais anksčiau buvusiais, ir pabaigoje vasario mėn. visi geležinkeliai Lenkijoj iki Poznanės ir Vroclavo buvo jau pritaikyti rusų vagonams. Šis sprendimas buvo padarytas Stalino ir Žukovo (E. F. Ziemke), nes Žukovas tuo metu buvo savo padėtimi sekantis po Stalino ir kieno kito sprendimą nebūtų priėmęs (C. W. Wilmont, Struggle for Europe). Atrodė, kad šis pakeitimas buvo padarinys nervų pakrikimo užtrukusio iki balandžio 16 d., kai puolimo kryptis Berlyno link buvo vėl atstatyta.

Tuo metu sąjungininkų jėgos, perėję Prancūziją, atsidūrė Vokietijos pasienyje ir planavo baigti invaziją prieš metų pabaigą, nes rusų dviejų mėnesių postovis ant Oderio nebuvo pramatytas. 1945 m. vasario mėnesį situacija pasikeitė — rusai tebestovėjo 35 mylias nuo Berlyno, Oderio dešiniajame krante, gi sąjungininkai — beveik toje pačioje vietoje kur buvo 1944 m. vasarą, išskyrus Ardenus, kur neaiškiai stumdėsi. Rusai pakeitė planą — vietoj tęsti smūgį vakaruose, kur buvo mažas pasipriešinimas, išsiskleidė pietuosna ir šiaurėn, matomai, manydami, kad vokiečių pajėgumas nėra toks silpnas kaip atrodė ir kad sąjungininkai negalės tokiu greičiu judėti Vokietijoje, kaip judėjo Prancūzijoje, ir dėlto karas turės užsitęsti daug ilgiau negu buvo pramatyta. Atrodo, bazuojantis tuo ir buvo padarytas strateginis sprendimas, pasirenkant naudingesnį ir saugesnį planą.

Kai vasario mėn. 24 d. Rokossovskis šiaurėje, ir 26 dieną Konievas pietuose pradėjo judėti, vokiečiam susidarė įspūdis, kad vykdomos sparnuose demonstracijos prieš pagrindinį smūgį vakaruosna, link Berlyno. Tikrumoje Rokossovskis puolė tikslu pasiekti Baltijos krantus prie Košlino, kur vokiečiai stokojo artilerijos, šaudmenų, benzino, kad sukliudytų jo puolimą. Kovo 1 dieną rusų 3 korpo šarvuoti daliniai atkirto Dancigas-Gdynia geležinkelį ir pasiekė Baltijos krantą. Žukovo centras nepajudėjo, atrodė, laukė patogaus meto pulti Berlyno link, tačiau Rokossovskiui pasiekus Baltiją, visu svoriu pasuko šiaurėn — Pomeranijon: pirma armija ilnk Kolobrzeg, antra — Oderio žiočių kryptimi. Po keturių dienų buvo pasiektas Kolobrzeg ir susijungta su Rokossovskio kairiuoju sparnu.

Atėjus kovo mėn. 5 d. atrodė užmiršta apie Berlyną, nežiūrint, kad vokiečių grasinimai sparniniams apėjimams senai buvo praėję (jei išviso yra tokį buvę — gen. Guderiano bandymas prie Stargrado buvo desperatiškas ir nepavykęs, tai ir buvo vienintėlis). Žukovas iš centrinio fronto perleido I šarvuotą armiją Rokossovskiui, kurią jis panaudojo puolimui Dancigo įlankos kryptimi ir po savaitės, kovo 12 d., pasiekė Baltijos krantus prie Pucko — 240 mylių nuo Berlyno. Žukovas perėjo Pomeraniją per dvi dienas, gi per liku-

sias dvi savaites dešiniam Oderio krante stumdė likusias jėgas. Rokossovskis darė tą patį iki pabaigos kovo mėn. apie Dancigą. Ne kitaip buvo ir pietų fronte — ištisę kovo mėn. beprasmis jėgų stumdymas, iki šios dienos nesuprantamas.

Konievo veiksmai augštutinėje Silezijoje rodė tendencijų judėti į Čekoslovakiją ir nustumti vokiečių jėgas išilgai Oderio kairiojo kranto prieš srovę, nuo Opolės iki Sudetų. Toks veiksmas tačiau nepagerino Konievo sparnų padėties, ir rusų veiksmai nebuvo prasmingi. Jie būtų pateisinami jei Konievas būtų pasiekęs bent Olomoucą ir Brno, Čekoslovakijoje, arba net Prahą. Po beveik 2 savaičių stumdymosi, Konievas kovo 14 d. 21 ir 4 armijas pastūmė link Opolės, o 59 ir 60 armijos buvo išeities padėtyje augštupyje. Į rytus nuo Ostravos Ketvirtasis Ukrainos frontas, kairiajam Konievo sparne, pajudėjo 3 dienas (iki kovo 8 d.). Žukovas, tuo tarpu dešiniajam Konievo sparne atrodė buvo pasirengęs peržengti Oderį. Kovo 20 d., Konievas pasiekė Oderį virš Opolės. Atrodo, Žukovo kairysis sparnas buvo uždengtas, tačiau 22 d. Konievas pasuko į pietus link Ukrainos fronto, gi Ukrainos fronto armijos pajudėjo vakarų kryptimi. Kovo 30 d. vokiečių centrinio fronto vadas feldmaršalas F. Schoerner pranešė vyr. štabui, kad rusai pro Ostravą veržiasi link Moravijos. Balandžio 1 dieną, Konievo armijos sustojo.

Kovo 28 d. gen. Eisenhoweris pasiuntė asmenišką telegramą Stalinui, išdėstydamas savo paskutinės puolimo fazės planą. (Vasario 23 d. sąjungininkai pradėjo puolimą link Reino ir kovo mėn. 7 d. peržengė Reino upę per tiltą ties Remagenu. Kovo 28 d. kai Konievas pradėjo Augštosios Silezijos operacijas, amerikiečiai apsupo Ruhro kraštą ir gen. O. Bradley 12 armijos daliniai, forsuodami 35 mylias per dieną, atsidūrė 125 mylias nuo Berlyno (Eisenhowerio planas Stalinui buvo pristatytas kovo 31 d., kuriame Eisenhoweris pramatė susitikti rusus Leipcigo-Dresdeno srityje, ir tuo pačiu metu pasiųsti dalį jėgų pietų kryptimi, tikslu izoliuoti galimus vokiečių persigrupavimus Bavarijos ir Austrijos kalnuose (Herbert Freis 1967, Churchill - Roosevelt - Stalin, psl. 704-5). Sekančią dieną Stalinas atsakė, kad jis sutinka su numatyta sąjungininkų kariuomenių susitikimo vieta ir kad dėlto Berlynas nustojęs savo ankstyvesnės strateginės reikšmės. Todėl jis nusprendęs Berlyno užėmimui skirti mažesnio dėmesio ir tą atlikti paskyręs antraeiles jėgas (John Ehrman, Grand Strategy, London. 1956, 132 ir 142 pusl.). Balandžio 1 d. rusų armijų veiksmai atitiko Stalino pranešimo turinį Eisenhoweriui.

Balandžio 3 d. įvyko neoficialios derybos Šveicarijoj dėl Italijos fronto kapituliacijos, kuriose buvo išskirti rusai (kaip tiesioginiai šiame fronte nedalyvavę). Sužinojęs apie tai Stalinas, pasiuntė F. D. Rooseveltui raštą protestuodamas prieš rusų ignoravimą. Rašte, tarp kitko, sakoma: "... aš matau, kad amerikiečių-anglų daliniai neįstengė smogti vokiečių širdin, kryptyje kur vokiečių pasipriešinimo beveik nėra, bet kodėl yra reikalo slėpti tai nuo rusų ir kodėl sąjungininkai rusai apie tai neįspėti? Atrodė, kad Stalinas pamatė bereikalo tupčiojęs ties Berlyno vartais jieškodamas didesnių laimėjimų kitomis kryptimis, negalėdamas klaidos prisiimti sau, pakaltino anglų-amerikiečių vadovybę (E. F. Remke). Kaip anksčiau minėta, jei 1944 lapkričio mėn. puolimo planas nebūtų buvęs pakeistas rusai būtų sutikę vakariečių jėgas ant Reino upės krantų, be abejo ir pokarinė padėtis būtų buvusi skirtinga.

Berlyno puolimą rusai pradėjo balandžio 16 d. pereidami Oderį. Amerikiečių nuomone, Berlyno operacijos buvo didžiausia II Pas. karo klaida (E. F. Ziemke, The Soviets Lost Opportunity). Reikėtų pastebėti, tačiau, kad karas yra politikos tąsa ir politinis elementas neišjungiamas ir karo metu, todėl, tikrajai šios karinės klaidos priežasčiai nušviesti reikėtų turėti ir politinių veiksmų studiją.

L.V.S. "RAMOVĖ" CENTRINIAI VALDOMIEJI ORGANAI

L.V.S. "Ramovė" Centro Valdyba

CV pirmininkas — Prof. S. Dirmantas, 6616 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629; telef. 476-5633.

Vicepirmininkas — K. Dabulevičius, 6807 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629; telef. 476-1780.

Vicepirmininkas — J. Gaižutis, 7259 So. Sacramento Avenue, Chicago, Ill. 60629; telef. 778-7306.

Sekretorius — E. Vengianskas, 3931 So. Talman Ave., Chicago, Ill. 60632; tel. BI 7-3341.

Kultūros reik. vadovas — J. Švedas, 1516 So. 49th Ave., Cicero, Ill. 60650; telef. 863-6005.

Kultūros reik. narys — K. Oželis, 2533 W. 45th St., Chicago, Ill. 60632; telef. CL 4-7553.

Iždininkas — J. Tapulionis, 6918 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629; telef. PR 6-9688.

L.V.S. "Ramovė" Centro Valdybos būstinė: 3931 So. Talman Ave., Chicago, Ill. 60632; telef. BI 7-3341.

Garbės Teismas:

Garbės Teismo pirmininkas — J. Šlepetys, GT nariai — J. Kiaunė ir E. Noakas. LVS "Ramovė" Garbės Teismo būstinė: 3528 90th Street, Jackson Hights, New York, U.S.A.

Kontrolės Komisija

Pirmininkas — B. Ambraziejus, nariai: K. Juškaitis ir J. Baleišis. Kontrolės K-jos būstinė: 4141 So. Artesian Ave., Chicago, Ill. 60632.

A † A

AUGUSTAI TYSLIAVIENEI

mirus, jos dukrą Juliją, vyrą Kostą, anūkę bei kitus artimuosius nuoširdžiai užjaučiame

J. L. J. Vyšniauskai

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

ŠAULIŲ VADOVYBĖ POSĖDŽIAVO DAINAVOJE

Šaulių Sąjungos vadovybė rugsėjo mėn. 5 ir 6 dienomis posėdžiavo Dainavos stovykloje. Posėdį atidarė ir jam vadovavo Šaulių s-gos pirmininkas Vincas Tamošiūnas.

Tylos minute buvo pagerbti mirusieji šauliai: S. Pranėnienė ir A. Barančiukas.

Atidarydamas posėdį, pirm. V. Tamošiūnas jautriais žodžiais prabilo į suvažiavusius Centro valdybos narius ir kuopų pirmininkus. Jo pareikštos mintys sužadino posėdžio dalyvius labiau pagalvoti ir dar labiau įsijungti į šaulišką veiklą. Sąjungos pirmininko pagrindinė mintis buvo, kad Sgjungos gyvybinį pulsą labiau sustiprinus, reikalinga įsteigti Kultūros Centrą.

Sielojosi tais šauliais, kurie dėl kokių nors menkniekių padaro tokias išvadas, kurios šauliui netinka. Pirmininkas nurodė, kuomet skundžiamasi tai dar ir pareiškiama, kad jei skundo nepatenkinsite, išeinu iš organizacijos ir atvirkščiai.

Pabarė šiais žodžiais: Valdykimės ir valdykime silpnuosius, nes idejinis šaulys niekuomet neapleis sąjungos ir tas būdą susitaikinti.

Pasidžiaugė, kad šauliai gražiai pasirodė Pavergtų Tautų demonstracijoje—parade, pabrėždamas ypač Čikagos ir Detroito šaulius.

Priminė, kad svarbus ginklas kovai dėl Lietuvos laisvės ir lietuvybės yra spauda.

Prašė visokeriopai jai padėti, rašyti ir materialiai ją šelpti.

Akcentavo, kad Šaulių sąjunga buvo pirmaujanti ir vadovaujanti Lietuvoje, tad tokia turi būti ir išeivijoje.

Kvietė brolius ir seses šaulius dar labiau aukotis ir dirbti šaulių idealams.

Pasidžiaugė, kad šauliško darbo veteranas šaulys Vladas Išganaitis dalyvauja posėdyje. Šiais metais jis mini 70-ties metų amžiaus sukaktį ir 50 metų nepailstamo darbo šaulių gretose jubilėjų, ir palinkėjo jam ilgiausių metų.

Centro valdybos nariai, sekcijų vadovai ir kuopų pirmininkai padarė pranešimus. Pranešimai ir įvairūs pasiūlymai sukėlė diskusijas. Daugelis posėdžio dalyvių aktyviai jose dalyvavo. Keliamoms problemoms visur pavyko sklandžiai rasti modus vivendi.

Sekančią dieną posėdžiui pirmininkavo šaulių garbės narys Vladas Išganaitis. Visuotinas šaulių suvažiavimas yra nutaręs rengti Kultūros savaitę. Posėdy buvo aptarta Kultūros savaitę rengti 1971 metais ir tuo reikalu Šaulių s-gos pirmininkas Vincas Tamošiūnas tarsis su šaulių kuopomis dėl vietos ir datos.

Nuogastauta dėl atžalyno, kuris turėtų užpildyti šaulių eiles; jieškota būdų, kaip jaunąją kartą įtraukti į šaulišką veiklą; parinkti ir paruošti ateičiai jaunus šauliškam darbui vadovus. Šis klausimas tikrai labai aktualus, bet labai sunkiai sprendžiamas. Svarbu, kad kiekviena šaulių šeima turėtų savo vaikus mokyti ir paruošti juos šauliškam darbui; skiepytų nuo mažų dienų šaulių ideologiją ir tik tuomet galėsime sulaukti iš naujos kartos šaunių šaulių kadrą. Atsiras geri vadovai tik iš darbščių, pareigingų ir gabių narių. Visa tai puoselėdami, galime būti tikri, kad bus kas mus pavaduoja.

Posėdžiams sekretoriavo J. Baublys.

Ta pačia proga įvyko JAV ir Kanados šaulių ir svečių šaudybos — sporto rungtynės, kurios buvo labai sėkmingos ir davė gražių laimėjimų.

Dainavoje surengti posėdžiai davė progos pasimatyti, pasitarti ir išsiaiškinti rūpimais organizaciniais reikalais.

Šaulių sąjungos pirmininką Vincą Tamošiūną ir jo pagalbininkus sveikiname už taip puikiai suorganizuotą Dainavos stovykloje priėmimą ir tariame jiems šaulišką ačiū.

Algirdas Budreckas

Cicero Lietuvių medžiotojų ir meškeriotojų šaudyklos vaizdas. Nuotraukoje matyti šauliai einantieji nusiimti nuo stovų savo taikinių. Po skėčiu — varžybų teisėjai: K. Klinauskas, K. Vabalaitis ir S. Bernatavičius.

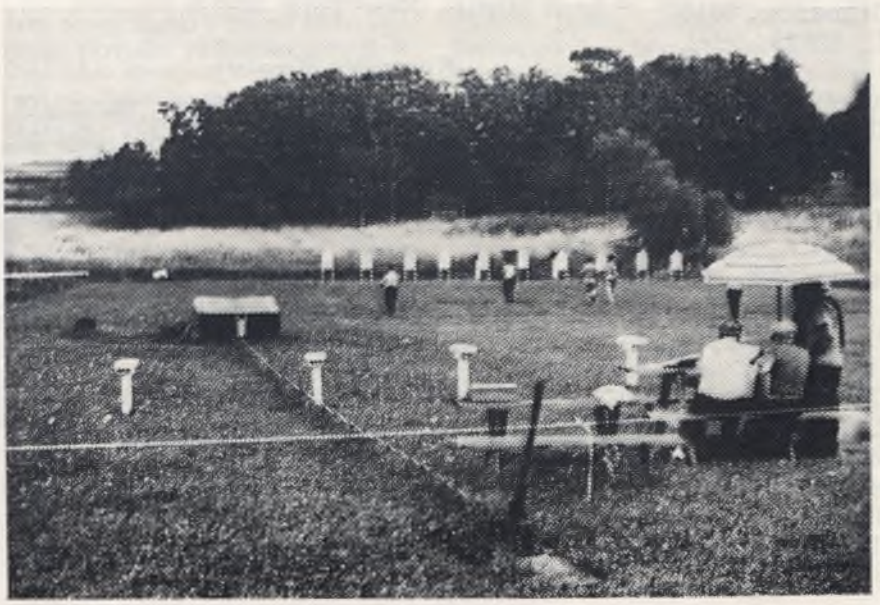

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Naująją redaktorę pasitinkant

Jau antrą kartą teko jieškoti redaktorės "Šaulės Tremtyje" skyreliui, pačios geriausios, tinkamiausios šiam darbui sesės.

Šį kartą malonu pristatyti surastą naująją redaktorę — Detroito St. Butkaus kuopos mielą sesę Stefaniją Kaunelienę.

Ji gimusi Lietuvoje. Baigusi "Aušros" mergaičių gimnaziją ir V. D. U-to Humanitarinių mokslų fakulteto, Lietuvos istorijos šaką, Kaune. Dirbo Lietuvos Mokslų akademijoje Vilniuje, istorijos skyriuje. Pasitraukė į Vakarus kartu su visais tremtiniais. Vokietijoje ištekėjo. Augina tris sūnus ir dukrą Rūtą, kuri gražiai reiškiasi lietuvių gyvenime ir jau daug kartų talkininkavo šaulių kultūriniuose parengimuose.

Sesė S. Kaunelienė Detroito visuomenei pažįstama, kaip istorikė, gera, prityrusi pedagogė — lituanistinės mokyklos mokytoja. Pažįstama iš nuolatinės aktyvios veiklos organizacijose ir eilės kultūrinių darbų.

Kaip skautų vaikų motina, būdama tėvų komitetuose, ji yra daug padėjusi skautų tuntams Kaziuko mugių ir kt. parengimų metu. Daug kartų yra atstovavusi ir gražiai reprezentavusi lietuvius Detroito Tarptautiniam Institute, miesto bibliotekoje ir kt., taip pat ruošiamose įvairiose lietuvių parodose svetimtaučiams.

Įstojusi į St. Butkaus šaulių kuopą, ji visu nuoširdumu čia darbščiai reiškiasi. Rašo, kuria pasirodymus, moko, paruošia jaunimą juos išpildyti per radio bei kultūriniuose parengimuose, minėjimuose. Pati yra puiki programų vedėja.

Naujoji redaktorė yra ir kūrybinga ir tikra pareigos sesė, kuriai galima patikėti pasiimtą darbą. Tikras džiaugsmas tokiai sesei pareigas perduoti, kuri yra pilna entuziazmo ir gerų norų, kad ŠT liktų patraukli, įdomi ir kiekvienai mūsų sava.

Tačiau ir pareigingiausiai, gabiausiai sesei reikalinga mūsų visų pagalba, — tik bendromis pastangomis mes to atsieksime. Iš kiekvieno vieneto sesių bus laukiama medžiaga: žinutės, nuotraukos, straipsneliai, sava kūryba. Viską siųskite naujosios redaktorės adresu: *S. Kaunelienė, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216.*

Perduodama redaktorės pareigas, linkiu gražiausios sekmės mielajai sesei Stefanijai ir niekam nesakau sudiev, tik iki pasimatymo skyrelio puslapiuose.

Jūsų

K. Kodatienė

Stefa Kaunelienė praveda programą šaulių kp. suruoštame Klaipėdos atvadavimo minėjime, Detroite.
(K. Sragausko nuotr.)

Naujai susiorganizavusio Montrealio Jūrų šaulių būrio šaulės: L. Urbanavičiūtė ir A. Urbanavičienė.

ŠAULĖS ŠAUDYMO VARŽYBOSE

Vis labiau plinta susidomėjimas šaudymo sportu ir sesių tarpe.

St. Butkaus kuopos suruoštose rudeninėse šių metų varžybose Šostakų ūkyje geriausiomis šaudytojomis tapo: Silvija Leonavičiūtė, Diana Šostakienė ir Teresė Kavaliauskienė.

Jūros šaulių "Švyturio" kuopos suruoštose varžybose Nidos vasarvietėje geriausiomis šaudytojomis tapo: Gabriele Rimkūnienė, Emilija Lungienė ir Hilda Kniūrienė.

Sesės buvo apdovanotos dovanomis — trofejomis.

Šaulių S-gos suruoštose šaudymo varžybose, Dainavoje, geriausiomis šaudytojomis pasirodė Detroito St. Butkaus kuopos sesės laimėjusios M. Sidoriūtės-Kinčienės padovanotą gražią pereinamą taurę. Antroje vietoje Toronto Vl. Pūtvio kuopos, ir trečioje — Detroito jūros šaulių "Švyturio" kuopos sesės.

Taškų daugiausiai surinko ir I vietą laimėjo Diana Šostakienė (Detroito St. Butkaus kuopos). Toliau, po lygiai taškų surinko: Birutė Leonavičienė, Teresė Ivanauskienė (St. Butkaus) ir Regina Daugėlienė (Vl. Pūtvio kuopos).

Trofejas laimėjo: Diana Šostakienė, Birutė Leonavičienė ir Regina Daugėlienė.

TOLIMOSIOS MONTREALIO SESĖS

Nors jos turi ir labai gražią pavasario ir vasaros gamtos aplinką, bet neištirpsta jos malonumuose, atranda laiko ir savajai veiklai: balandžio 12 sušaukė savo moterų šaulių sekcijos susirinkimą; gegužės 24 suruošė gražią išvyką—ekskursiją į Ottavą. Vasaros metu dalyvavo visų šaulių suruoštame Joninių lauže, o taip pat įsisteigusių jūros šaulių suruoštoje gegužinėje ir tradicinėje LK Mindaugo šaulių kuopos gegužinėje. Visur darbščiai prisidėjo savo darbu: rinko fantus, tvarkė loteriją, platino bilietus, vedė užkandines ir t.t.

Beto, Montrealio sesės gražiai talkina Lietuvių Bendruomenės šalpos skyriui padėdamos siųsti siuntinius į Suvalkų trikampį

L. K. Mindaugo š. kp. sesės dalyvavusios susirinkime balandžio 12 d. Viduryje sėdi vadovė Valerija Dikaitienė.

PAGERBIMAI

Šaulių S-gos garbės nariai **Sofija ir Aleksandras Mantautai** labai daug nusipelnę mūsų S-gai Lietuvoje ir čia tremtyje, kaip jos atkūrėjai ir pirmieji vadovai: brolis Aleksandras pirmas S-gos pirmininkas, sesė Sofija pirmoji moterų šaulių vadovė. Jų 75 ir 70 metų amžiaus proga, Jono Vanagaičio šaulių kuopa Bostone, rugsėjo 27 d., suruošė jiems gražų, iškilmingą pagerbimą.

Šaulių S-gos garbės nariui, buv. S-gos pirmininkui ir kartu ilgamečiui Vytauto Didžiojo šaulių kuopos pirmininkui **Vladui Išganaičiui**, labai daug pasidarbavusiam šaulių S-gai, jo 70 m. amžiaus ir 50 m. šauliškos veiklos proga, VD kuopos šauliai, suruošė gražų, iškilmingą pagerbimą Čikagoje.

Jubiliatai buvo gausiai pasveikinti: mūsų S-gos vadovybės, šaulių vienetų, kitų organizacijų atstovų ir bičiulių. Įteikta adresai ir reikšmingos dovanos.

Moterų šaulių vardu pagerbtiesiems įteikta meno kūriniai, K. Kodatienės paveikslai, gėlės.

Džiugu, kad mūsų šauliški vienetai gražiai suorganizuoja ir įspūdingai pagerbia mūsų nusipelnusius, iškiliuosius vyresniuosius šaulių veikėjus. Jei negerbsime vyresniųjų, nesulauksime ir gerų jaunųjų.

Sveikatos ir ilgiausių metų tauriems Jubiliatams!

Sofijos Putvytės-Mantautienės 70 metų, ir jos vyro Aleksandro Mantauto 75 metų amžiaus sukakties minėjime š. Birutė Šakenienė (stovi) įteikia dovaną sukaktuvininkams. Nuotr. Stasio Urbono

Sveikiname naujai susiorganizavusį Montrealio jūrų šaulių būrį. Džiaugiamės, kad jame yra ir sesių. Aukite skaičium ir stiprėkite jūrinės šauliškos dvasios darbais!

*

Toronto moterų šaulių vadovė E. Dambrauskienė, Detroito vadovp L. Mingėlienė ir S-gos moterų vadovė, — visos dalyvavome brolio Vlado Išganaičio pagerbime, džiaugėmės ta nepaprasta šauliška švente ir sesės **S. Cecevičienės** vadovaujamų Čikagos sesių darbštumu ir nuoširdžia pagalba visoje šventės ruošoje.

PADĖKA

Pasitraukdama iš šio skyrelio redaktorės pareigų, ypatingai nuoširdžią padėką reiškiu KARIO redaktoriui Z. Raulinaičiui už labai mielą bendradarbiavimą, o taip pat dėkoju visoms mieloms sesėms ir broliams skyrelyje bendradarbiavusiems ir padėjusiems man šias pareigas geriau atlikti.

MARIJONAI JUSEVIČIENEI

okupuotoje Lietuvoje mirus, jos dukrai šaulei Julijai ir žentui šauliui Kaziui Bubinams reiškiame brolišką užuojautą.

Vytauto Didžiojo Šaulių Kuopa

— — —

Kai žmonės yra raginami kreiptis į vyriausybę, kad ta tvarkytų visus jų reikalus, tada yra sudaromas pagrindas visoms ir betkokioms revoliucijoms. Tada žmonės tik ir laukia iš vyriausybės, kad ji parūpintų visas jų norimas medžiagines gėrybes. O jei tie dalykai neparūpinami, tada žmonės griebiasi jėgos. Ir kodėl gi ne? Juk vyriausybė pati jiems sako, kad atsakomybė yra valdžios, bet ne žmonių.

Esu tikras, kad revoliucija būtų neįmanoma jei tarp vyriausybės ir žmonių būtų tik vienas vienintėlis ryšis, būtent, žmonių laisvės ir saugumo garantija.

Fridrikas Bastiad
(A.O.)

•

Ne Brežnevas ir ne Kosyginas yra galingiausias žmogus Sovietijoje. Naujasis Rusijos caras šiandien yra Benjaminas Dymšitcas. Jis yra Sovietų Sąjungos vykdomasis vice-prezidentas ir kas svarbiausia — Sovietų vyriausios Ekonominės tarybos pirmininkas. Sov. Sąjungos prezidentas yra tik figūra, dažniausiai koks nemokša. Tikroji galia yra vice-prezidento rankose, kuris kartu yra ir ekonominis diktatorius. **N. P.**

•

Prancūzų istorikas prof. Jules Isaac parašė knygą, kuri iki dabar dar tebėra platinama Nat. Council of Christians & Jews organizacijos.

Toje knygoje autorius nurodo pagrindinę antisemitizmo priežastį: — krikščionybę. Jis ir siūlo, jog vienintėlis būdas panaikinti antisemitizmo ligą, tai sunaikinti mikrobą ją sukeliančią, t.y., krikščionybę. **C. F.**

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

— Rugsėjo mėn. 21 d. Čikagoje mirė, sulaukęs 73 m., Vyčio Kryžiaus kavalierius, **Vytautas Petrauskas**, kilęs iš Ukmergės; rugsėjo 23 d. Čikagoje, staiga, mirė **Petras Kupstys**, sulaukęs 55 metų amžiaus, Lietuvos kariuomenės karininkas, kilęs iš Kauno; Rockforde mirė **Robertas Petronis**, sulaukęs vos tik 48 metų amžiaus, buvęs JAV II Pas. karo veteranas; Birminghame, Anglijoj liepos mėn. 12 d. mirė **Pranas Andriukaitis**, Nepriklausomybės kovų dalyvis. Visiems mirusiųjų artimiesiems KARYS reiškia gilią užuojautą.

— **Algis Reklys** ir **Dangerutis Velevičius** išvyko į JAV kariuomenę, atlikti karinės prievolės; **Virkševičius-Virksas** dar tebetarnauja, jie visi iš Detroito. Linkime jiems sekmės!

— **Kęstutis A. Gaigalas**, iš Pulman, Čikagos priemiesčio, pailsėjęs namuose, rugsėjo mėn. 13. išvyko į Pietų Vietnamą. Jo brolis **Vytautas** tarnauja aviacijoje, Japonijoje, tačiau netrukus grįžta seržanto laipsnyje. Kęstutis rašo iš Vietnamo, kad dalyvavo kautynėse su priešu.

— **Čikagoje**, prieš 25 metus mirusio mjr. **Balio Mikėno** sukaktis buvo paminėta Jėzuitų koplyčioje pamaldomis. Čia gyvena jo žmona. Jis yra palaidotas V. Vokietijoje, Blomberge.

— **Povilas Kraučiūnas**, tarnavęs Lietuvos kariuomenės ryšių komandoje, atsikuriant Lietuvai, buvo artimųjų prisimintas vieniems metams sukakus nuo jo mirties.

— **Raimundas Kazlas**, iš Čikagos, nesenai laimingai grįžo iš Vietnamo ir dabar rengiasi tęsti mokslą Loyolos u-te, magistro laipsniui.

— **J. Janulis**, aviacijos akademijos kadetas, yra akademijos futbolo komandoje, kaip labai geras žaidėjas ir geras mokinys. Jis kilęs iš Čikagos.

— **Andrius Kubaitis** yra išrinktas Amerikos legiono Argo-Summit posto adjutantu, **Jurgis Dūda** kapelionu, **Jonas Dūda** mediku.

— **Pilypas Plienys** tarnauja JAV kariuomenėje V. Vokietijoje. Jį ten aplankė tėvai iš Čikagos. Jordano krizės metu, kariai buvo parengtyje į žygį.

— **Povilas Norkevičius**, iš Worcester, Mass., buvo parvykęs atostogų ir po jų išvyko į P. Vietnamą.

— Inž. plk. ltn. **Jonas Matonis-Maciulevičius**, baigęs Lietuvos karo mokyklą ir Augštuosius Karo Technikos kursus, dabar išlaikė valstybinius egzaminus Mass. valstybėje ir įsigijo profesinio inžinieriaus laipsnį.

— **Edis Uzemeckis** laimingai grįžo iš P. Vietnamo, kur išbuvo net 3 metus. Skokie mieste gyvena jo tėveliai. Iš ten jis išvyko toliau tęsti tarnybos į V. Vokietiją.

— Kanados kariuomenės mjr. **R. V. Paukštaitis** perkeltas į Winnipegą.

— Detroito **Jūrų šaulių Švyturio** šaulių kuopa, rugsėjo 27 d. pagerbė kurėjus - savanorius, suruošdama akademiją, meninę dalį ir vaišes. Organizacijų vardu savanorius sveikino plk. J. Šepetys, Vincas Tamošiūnas, K. Kodatienė, B. Brizgys, A. Žiedas, K. Daugvydas, gen. J. Černius ir L. Šulcas.

— Ltn. **J. Vaičeliūnas**, gyv. Kanadoje, paruošė spaudai "Laimingo lakūno kovos" — atsiminimus, kuriuose japonų karo laivyno aviacijos karininkas išdėsto savo pergyvenimus II Pasaul. kare. Jie jau kuris laikas spausdinami "Tėviškės Žiburiuose". Būtų gerai, kad p. Vaičeliūnas paruoštų KARIUI kai ką iš praeities Lietuvoje.

•

LIETUVIAI KARIAI PAVERGTOJE TĖVYNĖJE

— **Jonas Kvietkauskas**, **Algirdas Tarasevičius**, **Bronius Vasiliauskas**, **Sigitas Paškauskas**, **Vytautas Bagdonavičius** ir **Jokūbas Žukauskas**, rugpjūčio pradžioje, baigė Vilniuje Karo mokyklos radiotechnikos skyrių. Tai vienintelė okupanto mokykla Lietuvoje karininkams ruošti. Baigusieji tuoj buvo paskirti į "Plačiąją Rosiją".

2 ulonų **DLK Birutės** plk. ulonas Balys Navickas 1939 m.

Ulonų plk. 3-čio eskadrono karių būrelis. Pirmas iš k. sėdi B. Navickas.

KARIUOMENĖ NE AMATŲ MOKYKLA

"Kario" 7 nr. St. **Baipšio** ilgokas, su gera doza garstyčių, rašinys mane suįdomino netiek savo turiniu, kiek nežmonišku pavėlavimu. Jis atsiliepia į **St. Juškėno** mintis, kurios buvo "Naujienose" 1966 m. gruodžio 19 d. Jei būt reikalas gilintis į St. B. mintis, tai reiktų perskaityt ir St. Juškėno rašinys, bet kur jį po 4 metų surasi? Įveltas ir velionis Ernestas Galvanauskas, kad buvę jo su Ignu Tauniu "Laisvojoj Lietuvoj" pasikalbėjimas, bet taip pat nei metų, nei nr., tai patikrinimui galimybių visai nebėra.

St. Juškėnas plakamas už kaltinimą Lietuvos kareivėlio, kodėl tas nepasipriešinęs Lietuvos okupacijai. Jei St. J. kaltino, tai ir aš jam be gailesčio įspirčiau už jo nesupratimą, nes tai buvo ne kareivėlio kaltė. Tuo laiku ir aš buvau kareiviu ir mes visi buvom didžiausiam liūdesy, kodėl neleidžiama pakelt ginklą ir tuo pačiu pastatomi paniekinimui ir pajuokai. ypač lenkų ultimatumo metu. Tos kaltės reikia ieškoti ne kareivėliuose, bet augštesnėse institucijose. Kareiviai savo krašto gynimui buvo pasiruošę kiekvieną minutę. Bet šiuo kart ne apie tai noriu kalbėti.

Labai daug esu prisiklausęs ir prisiskaitęs Lietuvos kariuomenei pagyrimų, už jaunų vyrų išmankštinimą ir įvairių specialistų paruošimą, ką ir St. B. kartoja. Tuo lyg ir norima pateisinti kariuomenės buvimą. Visi taip kalbantieji turėtų atkreipt dėmesį į tai, kad kariuomenės, nežiūrint kokios valstybės, pareiga buvo, yra ir bus krašto gynimas, o ne amatų išmokymas. Įvairių specialybių mokoma, tik ginklų naudojimui ir karo veiksmų atlikimui. Daugelis tų specialybių, kaip radistai, telefonistai, šoferiai, veterenarijos specialistai ir kt. tinkamos ir civiliam gyvenime ir jomis naudojamasi. Bet artileristo, minosvaidininko, kulkosvaidininko ir pėstininkų, kas ir sudarė didžiausią dalį Lietuvos kariuomenės, specialybės civiliam gyvenime visai nereikalingos. Jei kariuomenė būt buvus laikoma tik kai kurių specialybių pramokymui, tai būt buvęs didžiausias nesusipratimas, nes amatų mokyklų tinklo išplėtimas būt kainavęs keleriopai pigiau ir specialistų paruošta būtų daug daugiau.

Gana keistai, ar tiesiog juokingai atrodo kai kurių buvusių augštųjų pareigūnų aiškinimai, kad kariuomenė buvo neparuošta, ar kad mes permaži pasipriešinti. Į tai būt galima pastatyt tokius klausimus: 1. O koks kariuomenės paruošimas buvo 1919-1920 metais? Bet kai nebuvo laukiama pasiruošimo, o veikiama, tai šis tas ir buvo laimėta. 2. Kodėl kariuomenė nebuvo ruošiama? 3. Pavojui atėjus lietuvių tauta nesumažėjo, bet jei tikrai buvo galvojama, kad esam per maži ir niekam negalim priešintis, tai kam tada buvo kariuomenė laikoma? Nejaugi tik amatų pramokymui?

Spėju, kad ir St. J. noras buvo, ne tiek kareivėlį apkaltinti, kiek statymas klausimo: kodėl pavojaus metu nebuvo panaudota kariuomenė? Manau reiktų šalčiau padėtį svarstyti, tai būt lengviau išsiaiškinti.

Pagaliau, kokiu būdu St. Baipšys išstudijavo E. Galvanausko mintis tvirtindamas, kad jis nuėjo užgrobikui tarnauti? Argi E.G. tą padėtį paruošė ir ar tik jis vienas nežinojo už-

(nukelta į virš 3 psl.)

Tas pats ulonas B. Navickas po 30 metų yra šių karių tarpe. Labor Service dalinys, 4203 LSCo. pratimų metu prie savo kareivinių Miesau mieste, Vokietijoje.

— Raketai **AIM-4D Falkon**, kuri naudojama kauti oro taikinius iš lėktuvų, amerikiečiai pritaikė koncentruotos šviesos (Laser) degtuvą.

— C. A. Lindbergas (pirmas perskridęs vienviečiu lėktuvu Atlantą) II Pas. karo pradžioje pareiškė, kad Amerika nesiveltų į karą prieš vokiečius ir japonus — "kai rusai ir kiniečiai yra esminės jėgos pasaulyje. Mes jas remiame prieš antraeilės reikšmės jėgas." Už tai, tuo metu, jis buvo apšauktas pronaciu. Dabar jis ir vėl pasakė kad — "jėgos, kurių parama kainavo mūsų kraštui tiek daug vertybėmis ir žmonių gyvybėmis, šiandien grasina mus sunaikinti atominiais ginklais ir įtaigodamos naikina mūsų pačių rankomis mūsų kultūrą."

— Š.m. rugpjūčio mėn. Ramiajame vandenyne amerikiečiai išbandė **naujas priešraketines raketas**, kurios veikė sekmingai.

— 15,000 tonų transporto laivą "Liberty" amerikiečiai perstatė į **minų gaudytoją MSS-1**, panaudodami uritano plastiką (foam) kuri yra 30 kartų lengvesnė už vandenį. Plastika yra pritaikyta viršutinėje laivo dalyje, kad apsaugotų laivą nuo skendimo. Atsiradus skylėms laivo sienose, tam tikrais įtaisais jos užtaisomos tuo pačiu uritanu, tuo būdu MSS-1 pasidarė nenuskandinamas.

— 100 metų Lenino gimtadienio sukakčiai paminėti, balandžio mėn. rusai pravedė didelio masto laivyno manevrus Baltijos, Barento, Šiaurės, Ochotsko, Japonų, Filipinų, Viduržemio jūrose, Atlanto ir Ramiajame vandenynuose.

— 1969 m. lapkričio mėn. rusai įsteigė **naują karinę apygardą** prie Sinkiango provincijos, pavadintą Centrinės Azijos Karine Apygarda. Ji apima Kazachstano, Kirkizų ir Tadžikistano sovietų respublikas, su vadoviete Alma-Alta mieste.

— Praeitą vasarą, rusai vykdė **"Dvina" manevrus** Gudijoje, vadovaujant marš. A. Greško. Manevruose pagrindu ėjo parašiutininkų veiksmai, helikopterių telkiniai transportui ir kautynių veiksmams, motorizuotų pėstininkų panaudojimas derinant su tankų telktiniais smūgiais. Dalyvavo ir taktinių raketų junginiai.

— Amerikiečiai bandė **helikopterį DASH** pritaikyti lėktuvnešių apsaugai prieš priešo povandeninius laivus. Bepilotinis helikopteris, valdomas iš lėktuvnešio, arba kito helikopterio, normaliai veiktų 30 mylių nuo lėktuvnešio visokiose oro ir laiko sąlygose. Ginkluotas didelio galingumo torpeda. Po virš 400 nesėkmingų bandymų, helikopteris buvo išimtas iš apyvartos.

—Vak. vokiečiai, bendradarbiaudami su prancūzais, bando **naują raketą "Kormoean"** prieš laivus. Raketa turės individualinę navigacijos sistemą, kurios pagalba raketa bus nuvedama į taikinį, nežiūrint radaro ar infraraudonų spindulių trukdymų. Raketos užtaiso galingumas yra pakankamas išvesti iš rikiuotės bet kurio dydžio laivą. Raketa pritaikyta laidyti iš lėktuvų (F-104G).

— Vak. vokiečiai bando **40 to. Leopard II tanką**, kuris turės 120 mm pabūklą. Tai bus pakaitalas MBT-70, kurio gamybą amerikiečiai atsisakė finansuoti. MBT-70 buvo sutartas gaminti drauge amerikiečių ir vokiečių ginklavimui. Dabar liko tik amerikiečių versija MBT-70 (XM-803 su 152 mm pabūklu ir įrengimu laidyti raketas, 20 mm automatiniu pabūklu ir 7.62 mm kulkosvaidžiu su granatų svaidytoju).

— Prancūzai pagamino žemės taikiniams **PLUTO raketą**, nešiojamą AMX tankų važiuoklės. 26 pėdų ilgio raketa galės turėti ir branduolinės energijos užtaisą iki 100 kilo to. Veikimo tolis nuo 6 iki 75 mylių.

— Prancūzai nuleido į vandenį antrą **povandeninį laivą "Le Terrible"**, varomą atomine energija, su 16 Polaris tipo raketų, 1800 mylių tolinašos. Priedui, turi 18 torpedų.

— Iš 27 planuotų, prancūzai pastatė 18 šulinių SSBS strateginėms raketoms laikyti ir laidyti, kurie yra išdėstyti daugiausiai pietrytiniame Prancūzijos pakraštyje.

Didelio tonažo laivų stabdymui japonai pritaikė povandeninius parašiutus. 50,000 tonų laivas su pilnu krūviu, plaukdamas 11 mazgų greičiu, staiga, pakeitė sraigtų sukimąsi priešinga kryptimi stabdymui ir tuo pačiu metu vandenyje atpalaidavo du, po 10 pėdų skersmens, nailono parašiutus. Po 4 min. ir 47 sek. laivas, nuplaukęs pusę mylios, sustojo. Be parašiutų, naudojant tik atbulinį sraigtų sukimąsi, reikėtų 6 min. ir 40 sek. ir nuplauktų virš mylios. Šis išradimas atrodo turės praktiškos reikšmės ir kariniam laivyne.

— Patruliniams laivams britai pritaikė **4 "Seacat" raketų** baterijas prieš žemai skrendančius lėktuvus. "Seacat" gali būti laidomos tiesiai taikant, radaro ar televizijos pagalba.

— AEC duomenimis, šiais metais amerikiečiai turi 97 milionus to. **uranijaus rūdos** rezervą kuris daugumoje randasi pietinėse valstybėse: Alabamoje, Arkansase, Delavare, Floridoje, Georgijoje, Kentuky, Luisianoje, Š. Karolinoje, Oklahomoje, P. Karolinoje, Tennesee, Texase, Virginijoje, Mississippi ir V. Virginijoje.

— Amerikiečiai "užkonservavo" 58 karinius laivus (išėmus laivą iš apyvartos, laivas pastatomas nuošalioje uosto dalyje, ar didelės upės žiotyse; visa, kas tiesioginiai laivui nepriklauso, išimama, metalinės dalys ištepamos, kad nerūdytų, visa kita paruošiama sandėliavimui ir laivas paliekamas tartum sandėlyje). Nuo 1969 m. balandžio mėn., bus sandėliuota viso 286 laivai. Baigęs karinę tarnybą, Vietnamo vandenyse lėktuvnešis Shangri-La bus taip pat patalpintas į "sandėlį". 58 laivus sudaro amfibijų, minuotojų, pagalbinių laivų rinkinys; kautynių laivų yra 9. 483 karininkai, 6600 jūrininkų paleista iš tarnybos, anksčiau nustatyto laiko. Seniausias laivas yra "Kreutchmer" — naikintojas išbuvęs tarnyboje 27 metus, kitų laivų tarnybos vidurkis 20 metų.

— "Ginklai Trečiajam Pasauliniui karui" — W. Joshua ir S. P. Wynfred, išleido J. Hopkins leidykla Bostone. "... nežiūrint intensyvios propagandos taikingai koegzistencijai, rusai didelėm pastangom vysto karinį pajėgumą ir strategines pozicijas, kai, tuo tarpu, mes [amerikiečiai] gynybos pajėgumo plėtrą stabdome ir užleidžiame strategines pozicijas." Pabrėžtinai nurodoma, kad rusų kariuomenės apmokymas ir organizacija yra branduolinių ginklų pobūdžio.

— Vakarų Vokietija **kariniams išradimams ir patobūlinimams** skiria metams $200,000,000. Karinės technologijos ir išradimų centrą sudaro 30 mokslininkų grupė, bendradarbiaujant privačiai Frankhofer išradimų organizacijai, kurios metinis biu-

Sovietų atominė strategija

B. B.

Paskutinieji įvykiai Viduržemio jūroje, Persų įlankoje, Raudonoje jūroje ir Indijos vandenyne atidengė naują lapą rusų ekspansijos programoje. Šį kartą veržtas nukreiptas Europos link — paimti replėsna iš šiaurės ir pietų, išstumiant amerikiečius iš šios srities. (Artimųjų Rytų srityje tas dalinai pavyko: Pakistanas, Arabijos pusiasalis.) Ši programa tęsiama nuo 1917 m. (dr. J. Atkinson, **Arms for the Third W.W.**). Nuo 1955 m. rusai išleido daug bilijonų rublių 25 kraštų ginklavimui, kariniam apmokymui, branduolinių ginklų, karo laivų, ir oro bazių įrengimams. 1969 m. gruodžio mėn. 2 d. Krasnaja Zvezda, sąryšyje su tų pačių metų lapkričio mėn. augštųjų rusų pareigūnų lankymusi Kūboje, rašė: "SSSR padeda Kūbai naujais ginklais ir kariniais reikmenimis, įskaitant laivyno ir oro bazes." Kai 1970 m. amerikiečiai nukreipė savo paramos svorį Pietų Amerikos, Afrikos ir Vidurio Rytų link, rusai, arogantišku veržlumu, remdamiesi visais krašto ištekliais, metėsi į strateginį ginklavimą ir strateginių išeities taškų užėmimą. R. Foster pareiškė, kad rusų strateginis biudžetas 1970 m. siekė 18 bilionų dolerių, 1974 m. bus virš 30 bilionų.

Viso augščiau minėto akivaizdoje, negalima praeiti neapžvelgus, kuo visa ekspansija remiama. Pirmoje eilėje eina krašto ekonominis ir žmonių pajėgumas. Reikia turėti jėgą kuria gali bazuotis. Ta aktyvioji jėga yra ginkluotos jėgos, kurioms tobūlinti ir plėsti rusai skiria didžiausią dėmesį, ypatingai pritaikant naujus, branduolinės energijos ginklus. Šiuo kart, sustosime prie taktinių branduolinės energijos ginklų, nors apie juos mažiau yra rašoma.

FROG T-7 ant SIL-135 platformos pozicijoje

"... raudonoji armija yra ginkluota branduoliniais ginklais iki divizijos imtinai." (M. J. M. Miller Jr., **Soviet Nuclear Tactics**). Žinom, kad tiek komunistai, tiek Vakarų valstybės, ginkluojasi taktiniais branduoliniais ginklais, tačiau nė viena pusė nėra tikra, kaip reikės tokiais ginklais vesti karą. Pratybos rodo, kad nuostoliai bus milžiniški, ir šiuo metu juos apskaičiuoti yra neįmanoma. Visos sukurtos doktrinos yra tik teorija.

Sovietų taktinė branduolinių ginklų doktrina skirstoma į keturias istorines fazes. Pirmoji, nuo 1945 iki 1953 m. — Stalino, sako, kad branduoliniai ginklai negali būti vartojami judriuose veiksmuose, bet tik apibrėžtinai ginantis. Antroji — 1953 m. - 1957 m. apsispręsta brand. ginklus pavartoti ir judriuose veiksmuose ir nustatyta priemonės apsaugai nuo branduolinių ginklų puolimo. Trečioji — 1957 m. - 1962 m., vadinama Kruščiovo "naujoji strategija", įvedant kariuomenės organizacijon taktinius branduolinius ginklus ir jų transporto priemones. Ketvirtoji — nuo 1962 m. iki šiol — organizacijos vystymas ir ginklų pritaikymas veiksmams.

Atsižvelgiant į taktinių branduolinių ginklų įvedimą, junginių telkiniai grupuojami platesniuose frontuose, kad turėtų didesnę judėsio laisvę, ap-

---

džetas $10 milijonų, iš kurių pusė skiriama krašto gynybos išradimams ir patobūlinimams. Tyrimų pagrinde yra infraraudonų spindulių radiacija, mikrobangavimas ir elektronų rezonansas. Toliau seka mechaninės apraiškos dinamiškai apkrautų medžiagų ir konstrukcijų, sprogimo bangų veikimas ore ir pastatuose. Prie Karlsruhe yra vykdomi sprogstamų medžiagų bandymai, bandomi cheminiai ginklai, kietas kuras. Grafshafte tiriamas radaro bangavimas; prie Bonnos — astrofizika ir elektronika. Didelę dalį krašto gynybai reikalingų tyrimų vykdo universitetai, subsidijuojami krašto gynybos ministerijos. Erdvių tyrinėjimai vykdomi Goettingene 250-ties mokslininkų. Prie Koelno — 20 laboratorijų su 1500 mokslininkų, inžinierių ir technikų dirba erdvių srityje. Toje pačioje srityje 800 personalas dirba Brunswicke. Branduolinės energijos tyrimų centrai yra Aachene, Hamburge, Karlsruhe. Okeanografijos — Kiel, vadovaujant 20 mokslininkų grupei. Prie šios grupės prisideda ir sonaro (garso sklidimo) studijos. Bremene, bendradarbiaujant su prancūzų mokslininkais, apie 100 vokiečių mokslininkų dirba balistikos ir ginklų patobūlinimų srityje.

Neužmirštos ir karinės psichologijos studijos, kurios patiekia naujas aptaras ir sąvokas šių dienų kariniams veiksmams ir kario psichologijai, jungiant su klinikine medicinos tarnyba.

Apie 40 civilių istorikų, bendradarbiaujant su kariniais, dirba lyginamojoje istorijos studijoje taikos ir karo metais. Čia įeina politinė, ekonominė, sociologinė, technologinė ir kultūrinė sritys. Centras yra Berlyne.

Nuo 1961 m., Mannheime veikia krašto gynybos administracijos ir technologijos fakultetas, kariuomenės inžinieriams ir technikams ruošti. Stuttgarte, Karl Kranz organizacija sistematingai rengia seminarus pramonės panaudojimo krašto gynybos reikalams.

Reikia paminėti, kad krašto gynybos reikalams, išradimuose ir tyrimuose, plačiai bendradarbiauja vokiečių mokslo institucijos, per kurias netiesioginiai palaikomi ryšiai ir pasikeičiama informacijomis su kitais kraštais.

rūpindami greitom transporto priemonėm judriam manevrui. Staigūs ir stiprūs smūgiai vykdomi siaurame ruože. Divizijos organizacija ta pati kuri buvo II Pas. kare. Šarvuotoje divizijoje yra vienas pėstininkų pulkas ir trys šarvuoti — tankų pulkai. Mechanizuotą pėstininkų diviziją sudaro trys pėstininkų pulkai, vienas tankų pulkas ir pagalbinių ginklų daliniai. Jungtinės jėgos neturi nusistovėjusios organizacinės struktūros.

Taktinė doktrina remiasi netikėtumu, judėsiu ir greitu išsiskleidimu priešo branduolinių ginklų įtakoje. Ginantis privalo veikti paprastų ir branduolinių ginklų veikimo įtakoje. Puolant — išnaudoti branduolinių ginklų paramą. Taktinis branduolinių ginklų pavartojimas yra numatytas visuose veiksmuose, derinant su kitais ginklais. Taktinių branduolinių ginklų įvedimas turi dar ir kitą svarbią paskirtį: sausumos jėgos turės užimtį ir išlaikyti strategines pozicijas, išvalyti priešo likučius. Jos turi būti nuolat didinamos ir stiprinamos taktiniais branduoliniais ginklais, nes ateities karai bus užsitęsę ir pajėgūs taktiniai daliniai laiduos išsilaikymą (Marš. Malinovski, 1960 metų sausio mėn. Pravda. Paminėtina, kad Kruščiovo doktrinoje buvo sakoma, jog pavartojus taktinius branduolinius ginklus karas bus trumpas.). Marš. Malinovskio samprotavimus pakartojo sausumos jėgų viršininkas marš. Čiuikovas, 1963 metais.)

Dabartinė sovietų armija yra ginkluota taktiniais branduoliniais ginklais iki divizijos imtinai, kurie, tam tikra dalimi, išstūmė anksčiau turėtą didelį artilerijos kiekį. Sovietai įsitikinę kad taktiniai branduoliniai ginklai turi pirmenybę prieš visus kitus ginklus, nes gali iš karto sunaikinti ištisus priešo junginius. Apie pačius ginklus, duomenų paskleista šykščiai. Turima kiek davinių apie 1957 m. pasirodžiusią raketą Frog T-5 (tai vakariečių duotas vardas). Jos tolinaša — iki 30 mylių, varoma kietu kuru. Šiandieniniam ginklavime žinoma kaip T-7, vežiojama ant specialiai įrengtos SIL-135 sunkvežimio platformos, su tam tikru rėmu, raketos kilimo kampui nustatyti. Senesnis tipas — T-3 vežiojama ant tanko PT platformos. Kita taktinė raketa Scuid (taip pat vakariečių pavadinimas) varoma skystu kuru, tolinaša iki 60 mylių, valdoma radio bangomis. Abi raketos gali nešti iki 100 kilotonų užtaisus. Vidutinio atstumo raketos veikia iki 200 mylių, vežiojamos ant specialių platformų. Šios raketos varomos kietu kuru. Vakariečiai ją vadina Scaleboard. Smulkesnių duomenų neužtikta.

Palyginus sovietų raketas su vakariečių, rusų yra trumpesnio tolnašumo, mažiau tikslios, tačiau judresnės. Rusai neturi pritaikę branduolinės energijos sviedinių artilerijos pabūklams. Mažai turima žinių apie branduolinius užtaisus, manoma, kad svyruoja nuo kelių kilotonų iki megatonų. Vakarų ginklavime, 5 kto. skaitoma mažiausiu; didžiausiu laikoma 100 kto., vidurkis — 20 kto.

Branduolinės energijos ginklai rusų doktrinoje pirmiausia skiriami naikinti priešo telkinius. Amerikiečiai, nepramatydami taiklumo galimybės, numato juos pavartoti masiniams bombardavimams plotų, siekiant gilumon, priešo užnugarin.

Bendrai, rusų žemyno armija yra stipri ir pajėgi kautis paprastais ir branduolinės energijos ginklais; daliniai šarvuoti ir judrūs. Silpna vieta — pėstininkų šarvuoti vežimai neturi šarvų viršuje — tik šonuose, silpna apsauga prieš branduolinius ginklus ir radiaciją. 1968 m. rugpjūčio mėn. Čekoslovakijos okupacijos metu, priekiniai daliniai turėjo tik senus BTR-152 šarvuotus pėstininkų vežimus. Naujesni BTR-60 yra irgi be stogo, tik šoniniais šarvais. Artilerijos pabūklai tebevežiojami vilkikų, arba sunkvežimių. Tik prieštankiniai yra įmontuoti ant ASU-57 ir ASU-85 važiuoklių, gi sunkūs pabūklai išsilikę nuo II Pas. karo ant JSU-122 ir JSU-152 važiuoklių. Nei vienas iš tų pabūklų nepritaikyti neribotam netiesaus taikymo veikimui (dėl konstrukcinių savybių).

Kaip vakariečiai taip ir rusai turi problemų vadovavimo ir decentralizuotų veiksmų derinime, branduolinių ginklų įtakoje. Sovietų sausumos jėgos yra pritaikytos veikti paprastų ir branduolinės energijos ginklų kare.

— — —

Gerbiamas Pone Redaktoriau:

Jau praslinko keliasdešimt metų nuo Lietuvos nepriklausomybės netekimo ir Lietuvos kariuomenės praradimo, tačiau, mano žiniomis, niekas dar neprisirengė parašyti platesnio veikalo apie Lietuvos kariuomenę. Nors paskirų straipsnių, daugiausia atsiminimų apie Nepriklausomybės kovas, pasitaiko, laikas nuo laiko, bendroje lietuviškoje spaudoje. Senoji karta, atrodo, nesirengia mums palikti išsamesnio žinyno apie kariuomenės vaidmenį Lietuvos nepriklausomybės laikotarpyje.

Mano nuomone, mums reikia žinyno, kuris apimtų nors sekančias sritis: 1) Lietuvos kariuomenės formacija, išsivystymo raida, panaikinimas. 2) Kariuomenės sudėtis, pradedant nuo mažiausio dalinio — grandies, ir išdėstymas. 3) Kariuomenės ginkluotė, transporto ir ryšių priemonės, tiekimo ir remonto sistema, ir t.t. 4) Karių šaukimas, atsarginių išlaikymas, karininkų ir kadrų parūpinimas. 5) Kariuomenės apmokymo programa, kursai, mokyklos, taisyklės, statutas. 6) Kariuomenės, kaipo tautos auklėtojos, rolė. 7). Laipsnių sistema, uniforma. 8) Pagrindinių dalinių, bent pulkų istorijos. 9) Pagrindinių kariuomenės asmenybių sąrašas. 10) Istorinė santrauka apie lietuviškus dalinius rusų ir vokiečių okupacijos metu bei partizanų sąjūdį.

Veikalas turėtų būti kaip galima plačiau iliustruotas.

Jeigu KARYS ir Lietuvių Karių Sąjunga "Ramovė" nesiims iniciatyvos artimu laiku išleisti tokį žinyną, vienas iš gražiausių žiedų lietuvių tautos istorijoje bus išmestas į amžiną tamsą. Laikas bėga greitai, senųjų karių gretos retėja, netrukus tam bus per vėlu, taigi, reikalas neatidėliotinas.

Su pagarba,

Mjr. Algis J. Tallat-Kelpša
U.S. Army Armor School
Fort Knox, Kentucky
11 spalio 1970

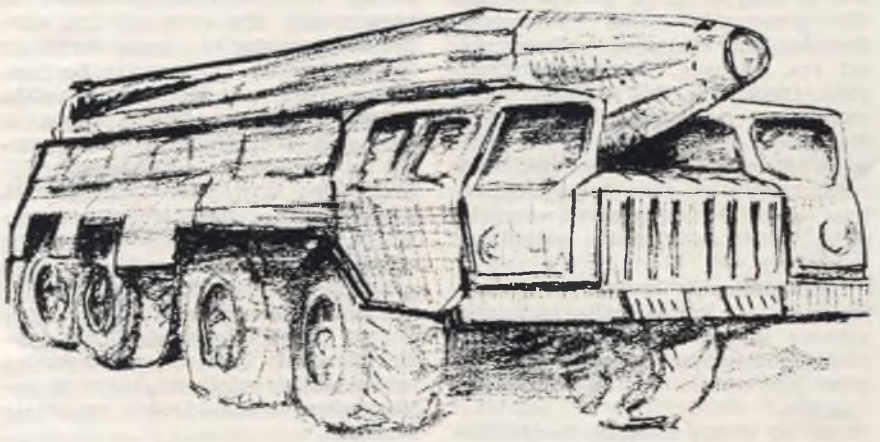

1967 metais Maskvoje parade dalyvavusi vidutinės tolinašos raketa Scaleboard.

A.a. STEPĄ DRYŽĄ PALYDINT

Spalių mėn. 2 d., dėl širdies ligos, būdamas 58 metų amžiaus, užmerkė akis amžinam miegui veiklus, darbštus ir geras lietuvis Stepas Dryža. Žaibo greitumu ši liūdna žinia pasklido Detroito lietuvių visuomenėje. Jis nebuvo pasižymėjęs mokslininkas ar koks vadovas, bet savo gražia lietuviška siela, savo supratimu ir atsidavimu lietuviškam darbui jis buvo užkariavęs visos Detroito lietuvių visuomenės simpatiją.

Jis gimė ir augo Lietuvoje, Šiaulių aps., Joniškio vals. Buvo nestambaus ūkininko sūnus ir negavęe augštesnio išmokslinimo. Atlikęs karinę tarnybą ir grįžęs puskarininkiu, kaip gabus, darbštus ir rimtas jaunuolis, įsitraukė į visuomeninę veiklą patrijotiškose organizacijose: priklausė jaunalietuviams ir šauliams. Ištikus mūsų kraštą nelaimėms, Stepas, vadovaudamasis tėvynės meilės jausmais, stojo į Savisaugos batalionus. Po karo gyveno Vokietijoje, Anglų zonoje, kur ir susirado savo gyvenimo draugę.

1949 m. Stepas su žmona atvyksta į Detroitą ir visu nuoširdumu įsitraukia į visuomeninę lietuvišką veiklą. Jis priklausė šauliams, Tautinės s-gos skyriui, Lietuvių namams, Dariaus - Girėno klubui, Radio klubui, Lietuvių Fondui, Liet. Bendruomenės seniūnas, Balfo aukų rinkėjas, priklausė bažnytiniam komitetui ir t.t. Jis neatsisakė jokio lietuviško darbo, viską dirbo su ūpu ir šypsena. Nešykštėjo ir dolerių paaukoti lietuviškiems reikalams. Jis pirko mielai lietuvišką knygą ir prenumeravo laikraščius. Jo knygynėlis turėjo beveik visas išleidžiamas lietuviškas knygas, neišskiriant nei Lietuvių Enciklopedijos, kurios, deja, neturi daug iš Lietuvos atvykusių inteligentų.

Spalių mėn. 4 d. paskutiniam atsisveikinimui susirinko visų Detroito lietuviškų organizacijų atstovai ir pilna laidotuvių koplyčia Detroito lietuvių. Atsisveikinimui vadovavo Detroito šaulių St. Butkaus kuopos pirmininkas Leonardas Šulcas. Prie karsto stovėjo šaulių ąarbės sargyba ir šaulių bei tautinė vėliavos. Visų organizacijų vardu pasakė gražią atsisveikinimo kalbą Lietuvių Bendruomenės pirmininkas Jonas Gaižutis. Šaulių iniciatyva, a.a. šauliui Stepui Dryžai įamžinti, buvo surinkta $373 aukų Lietuvių Fondui. Karstą nešė šauliai pasipuošę žaliais raiščiais. Spalių mėn. 5 d., nors ir buvo pirmadienis, į kapines lydėjo ilgiausia virtinė mašinų.

Visa tai parodo, kaip paprastas Lietuvos ūkininkaitis savo nuoširdžiais lietuviškais darbais įgijo lietuvių visuomenės didelę pagarbą. Palydint a.a. Steponą Dryžą, prisimintini gilaus lietuvių patrijoto Vlado Putvinskio žodžiai: "Kiekvienas sąžiningai ir tvarkingai atliktas darbas žiba kaip deimantas tautos darbų visatoje ir palieka istorijoje. Garbingesnis ir naudingesnis yra tas, kuris gerai atlieka mažą darbą, negu tas, kuris blogai atlieka didelį darbą."

J. š.

NEVALYVA LIETUVOS KARIUOMENĖS MINĖJIMO ŠVENTĖ

Artėjant lapkričio mėn. 23 d. daugelyje, plačioje Šiaurės Amerikoje išsimėčiusių, lietuvių kolonijų jau ruošiamasi Lietuvos kariuomenės minėjimui.

Tai yra graži ir pagirtina tradicija, tačiau jeigu minėjimas yra tokios rūšies kaip kad buvo įvykdytas pernai (1969.XI.15) mažoje Sault Ste. Marie, Ont., Kanadoje, lietuvių kolonijoje, tai jau geriau jokio minėjimo nerengti. Daugiausia už šį minėjimą "iš atvirkščios pusės" reiktų kaltinti tuo metu buvusį KLB apylinkės pirmininką Igną Girdzevičių, kuris giriasi buvęs policijos 2-ros eilės nuovados viršininku. Pats nieko nesugalvodamas kaip minėjimą surengti, o iš kelių čia gyvenančių buvusių Lietuvos kariuomenės karininkų negaudamas jokios pagalbos, nes prieš metus, už padėjimą suruošti tokį minėjimą, vieną iš buvusių karininkų jis klastingai ir melagingai apskundė KLB Krašto Tarybai, tuo tik pats apsijuokdamas, Ignas Girdzevičius paprašė pagalbos šios kolonijos kapelioną, Sudbury, Ont. gyvenantį kunigą Antaną Sabą. Jis sutiko artėjančiam minėjimui paruošti paskaitą, bet, matomai, gėdindamasis pats paskaitą skaityti, "nenuilstamas Dievo tarnas" (taip kun. A. Sabas pats save nuosavose korespondencijose vadina) minėjime visai nedalyvavo, o nešvankioji paskaita buvo pavesta skaityti tautiečiui Albinui Vanagui, kuris prieš pradėdamas skaityti jau įspėjo tautiečius, kad nesutinkąs su kai kuriomis paskaitoje pasakytomis mintimis, o tai, aišku, lietė tą paskaitos dalį, kurioje buvę Lietuvos kariuomenės karininkai buvo išvadinti girtuokliais, ištvirkėliais, "tranais", kiršintojais, bylinėtojais ir t.t.

Trumpai atsakant paskaitos autoriui kunigui A. Sabui, reiktų priminti, kad jeigu jis ir buvo užpykęs ant kai kurių buvusių karininkų, tai kerštas, ypač esant kunigu, visai netinka, o kiršinimas vienų prieš kitus tautiečių yra ne sielų ganytojo, bet komunistams tinkantis darbas.

Kalbant apie girtuokliavimą, tai perdaug dažnai "kleboniškus" ar kokteilių stiklus kilnojančių buvo ir yra ne tik buvusių karininkų bet ir kunigų tarpe. Štai, ir šiame pačiame Sault Ste. Marie, Ont. mieste neseniai vienas kanadietis katalikų kunigas, būdamas nepataisomas alkoholikas, buvo išsiųstas į atitinkamą instituciją gydytis. Savotišku "glandų uždegimu" gali susirgti tiek sutaną, tiek uniformą nešiojęs, o iškelti kapelionui tokį dalyką, tai išeitų, anot tos patarlės — juokiasi puodas, kad katilas juodas . . .

Jeigu kapelionas A. Sabas karininkus pavadino ištvirkėliais, tai kodėl jis pats atostogaudamas "šiltesniuose kraštuose" dažnai matomas jeigu ne "mini", tai "midi" kompanijoje iš savos parapijos . . .

Jeigu karininkai paskaitoje buvo pavadinti "tranais", tai kaip reikėjo pavadinti Lietuvos kariuomenės kapelionus, kurie tik keletą darbo valandų per savaitę turėdami, gaudavo pulkininko leitenanto (atskiro b-no vado) atlyginimą?!

Dėl karininkų pravardžiavimo kiršintojais, tai kas tokiu yra atsako tos nešvankios paskaitos turinys, o dėl bylynėtojų epiteto karininkams, tai "nenuilstamas Dievo tarnas" gali nutilti prisimindamas savo bylas Sudburyje, o kas tose bylose buvo įdomiausia, kad jo kaltintojas visuomet sijonuotas . . .

Negražu kada kapelionas kerštauja ir kiršina, o dar negražiau kai prisiviręs košelės nenori savo kalčių prisipažinti.

Gi, vyriausiam minėjimo rengėjui, buv. ap. valdybos p-kui Ignui Girdzevičiui ir paskaitininkui A. Vanagui, abiems buvusiems policininkams, patartina rengti ne kariuomenės, bet policijos šventės minėjimą ir dergti bei keršti policiją.

Iš klaidų mes pasimokome, o jeigu savo klaidos nepripažįstame, tai jau darome antrą klaidą. Taip pasakė garsusis kinų mintytojas Konfucijus.

J. Skardis

Sault Ste. Marie, Ont. Canada

Malonūs KARIO Prenumeratoriai!

Prašome Jūsų atkreipti atydų dėmesį į žemiau išdėstytus reikalus:

Atsiskaitymas už žurnalą

Kasmet nemažas skaitytojų skaičius uždelsia atsiskaitymą net iki metų galo. Nežinojimu vargiai ar galima pasiteisinti, nes kiekvienam atsiskaičiusiam yra išduodamas kvitas, arba ant asmeninio čekio yra atžymima už kurį laikotarpį yra atsiskaitoma. Kai kuriuos skaitytojus net du, ar trys priminimai negali išjudinti atsiteisinti. Toks uždelsimas dažnai būna priežastimi bereikalingo susirašinėjimo, aiškinimosi, darbo užkrovimo ir laiko gaišinimo administracijai ir kartais net santykių pablogėjimo (tarp prenumeratoriaus ir administracijos), ko mes norėtumėm vengti.

Taigi, kas dar nėra atsiskaitęs už 1970 metus, o tokių dar yra 22%, **nedelskite** ir atlikite savo pareigą, nes šiuo metu "Karys", Jūsų atžvilgiu, jau yra atlikęs savo pareigas beveik 100%.

Užsienio prenumeratoriai atsiskaitydami už žurnalą yra prašomi, pirmoje eilėje, naudoti pašto perlaidas, nes tai patikimiausias atsiskaitymo būdas, arba autorizuotų bankų čekius, kuriuose būtinai turi būti atžymėta, kad atsiskaitoma "U.S. currency". Toronto "Paramos" ir Tėvų Pranciškonų bankelių čekiai negalės būti priimami.

Dažnai pasitaiko, kad toks uždelsimas atsiteisti pavirsta į "visišką neatsiskaitymą" ir jokie priminimai neveikia į prenumeratoriaus jausmus bei sąžinę. Tokių asmenų kasmet tenka nubraukti apie 10% visos prenumeratos. Šiuo metu jų kartoteka jau peržengė 500 kortelių ribą. Skolininkui atsiteisti $7.00 (už 1971 metus — $8.00) yra nedidelis pinigas, bet "Kariui" atgavus skolas jau susidarytų rimta suma, taip reikalinga augančioms spaudos išlaidoms padengti.

Kartais į žurnalą įdedame geltonus lapelius, tai yra prenumeratos mokesčio lydraščiai, bet ne paraginimai. Juos naudojame norėdami padėti prenumeratoriui ir kartu palengvinti administracijos darbą. Atsiskaitant su administracija prašome juos būtinai naudoti ir užpildyti aiškia rašysena, arba rašomąja mašinėle (pavardė, vardas, pilnas ir tikslus adresas). Kas nori gauti pakvitavimą už prenumeratą, prašome **užpildyti du lapelius** (siunčui ir gauta) ir **abu** pasiųsti su mokesčiu administracijai. Vienas iš jų (gauta) bus pakvituotas ir Jums grąžintas. Siunčiamųjų čekių ("Money Order") grafoje PAY TO THE ORDER OF prašome įrašyti tik **"Karys"** (ne Warrior ar kitaip). Žurnalo siuntimas sustabdomas, tik **gavus** prenumeratoriaus pranešimą.

Adresų pakeitimai

Kiekvieno žurnalo paskutinio viršelio puslapyje yra skelbiama: "Keisdami adresą nedelsdami praneškite "Kariui", pažymėdami naująjį ir senąjį adresą". Deja, daugelis skaitytojų nekreipia į tai dėmesio ir nevykdo mūsų prašymo. Dėl to susidaro nesusipratimų, bereikalingo susirašinėjimo bei laiko gaišinimo ir žurnalų grįžimų (žurnalo grįžimas "Kariui" kainuoja keturgubai daugiau, negu jo išsiuntimas). Dažnai ant grįžusio žurnalo voko naujasis adresas būna netiksliai užrašytas.

Prašome nedelsti su adresų pakeitimu ir duoti administracijai t i k s l i u s, pilnus ir aiškia rašysena, arba rašoma mašinėle, užrašytus adresus. Iki šiol dar kai kas nenaudoja ZIP CODE No. Atrodo, kad jau laikas būtų prisitaikyti prie pašto reikalavimų.

Jūsų

"KARIO" Administracija

Kaina
2 LT a

KARIUOMENĖ... *(atkelta iš 279 p.)*

grobiko tikslų? Jei jau kaltint E.G., tai daug daugiau reiktų kaltinti ilgiau išbuvusius valstybės vadovaujamose vietose.

Man patinka ir daugiausia skaitau praeities įvykių aprašymus, nes iš jų daug galima išmokti dabarties ir ateities veiklai. Bet kai aprašymuose atsiranda pagiežos, tai jie nustoja rimties, sykiu ir vertės. Taigi nesuniekinkim patys savęs.

Jovoras Seibutis

— — —

Rusai palaužė lietuvių pogrindį?

"Kario" nr. 7 (1474), rašydamas apie lietuvių kovas prieš okupantus rusus, kiek jos paminėtos knygos "Kritusieji už laisvę" II dalyje, praleidau vieną neatsargią sakinio dalį, kurią čia patikslinu.

Sakinys buvo toks: Sutinku, pagaliau rusai palaužė lietuvių pogrindį, bet nemanau, kad be didesnių lietuvių partizanų kovų, kurių čionai labai ir labai per maža.

Noriu patikslinti ir atitaisyti savo galvojimą, išreikštą tuo raštu:

Mūsų tėvų žemės okupantai rusai - komunistai nepalaužė lietuvių pogrindžio, nes: a) Dešimtys tūkstančių garbingai žuvusių lietuvių partizanų yra įrodymas, kad jie krito ne palaužti; b) Laukta iš vakariečių karinės talkos, žadėtos net per amerikiečių išlaikomas radijo stotis oro bangomis transliacijose į pavergtus lietuvius. Jų skelbti pažadai pagelbėti, kovoti, nepasiduoti ir pan., pasirodė buvo pikta apgaulė, melas, net nesiruoštas įvykdyti; c) Lietuvių tauta, ypač aktyviai pogrindyje veikusieji, pamatę esą išduoti vakariečių, nutarė sustabdyti kovas prieš baisiuosius lietuvių tautos priešus rusus ir jų parsidavėlius.

Taigi, lietuvių pogrindis nebuvo palaužtas. Pogrindis yra veiklioji tautos dalis. Tėvynėje likusioji mūsų tautos dalis tebėra gyva ir pilna teisingų vilčių.

Alg. Gustatis

— — —

KUPRINĖS PABIROMS

Atsimenu, prieš keliolika metų, susirinkę keliolika vyrų tarp savęs kalbėjosi.

Vienas iš jų pasakojo, kad karinę prievolę atliko 1 pėst. pulke ir nešiojo "Gedimino" batus. Antras skundėsi, kad prieš jo norą, privalėjęs nešioti "vištą" ant kepurės. Trečias gyrėsi, kad tarnavęs gusaruose. Ketvirtas — kad "Liaudies kariuomenėje" ir Raudoname korpe buvęs ir, esą, pirmas po gen. Vitkausko!

Keli jaunesnieji didžiavosi, kad Savisaugos Daliniuose kovoję.

O vienas, toliau atsiskyręs, snaudė. Tada ir jis buvo paklaustas:

— O tu, vyruti, ar tarnavai kariuomenėje? — O kaipgi, tarnavau. Paėmė kartu su arkliais.

Tada, buvęs pėstininkėlis, su pavydu pro dantis iškošė:

— Tai tu, vadinasi, tarnavai kavalerijoje...

O, dar vienas, storulis, kalbėjo aviacijos vardu — esą, "tik jo dėka, gerai patepti mūsų lėktuvai, pakilę nuo žemės padarydavo švarius sukinius padangėse.

— Tas tai tiesa, bet kojos pristatymo nebūdavo, — atrėžė anas pėstininkas.

Ramovėnas Petras Juotkelė
(Tada dar jaunas)

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Bronius Budriūnas, LIETUVIO GIESMĖ, mišriam chorui. Kultūros Fondo leidinys Nr. 47, Čikaga, 1970 m.

Danutė Brazytė-Bindokienė, MIESTE NESAUGU, premijuota apysaka jaunimui, 169 psl. Viršelis ir iliustracijos Jūratės Eidukaitės. Kultūros Fondo leidinys Nr. 44, Čikaga, 1970 m.

Antanas Baranauskas, THE FOREST OF ANYKŠČIAI. Nado Rastenio vertimas. Lietuviškas tekstas su angliškų vertimu. Redagavo ir įvadą parašė Juozas Tininis. Aplanko nuotrauka Vytauto Maželio. 62 psl., su iliustracijomis. Antroji laida, išleido Lietuvių Dienos, 1970 m.

A. Vaičiulaitis, MŪSŲ MAŽOJI SESUO. 104 psl. Nidos knygų klubo leidinys Nr. 78, 1970 m.

Vytautas Alantas, NEMUNAS TEKA PER ATLANTĄ, novelės, 264 psl. Viršelis dail. J. Paukštienės. Nidos knygų klubo leidinys Nr. 79, 1970 m.

L. Vaičiūnienė, NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS MOKYTOJAS IR JO DARBO APLINKYBĖS. Iš 1969 m. užrašų. 72 psl. Čikagos Lietuvių Literatūros Draugijos leidinys.

Edmundas Jasiūnas, CIVILINĖ AVIACIJA JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE. 32 psl. Čikagos Lietuvių Literatūros Draugijos leidinys, 1969 m.

Juozė Vaičiūnienė, TAUTINIŲ ŠOKIŲ ŠVENČIŲ TAKAIS. 100 psl., iliustruota nuotraukomis. Čikagos Lietuvių Literatūros Draugijos leidinys, 1969 m.

MUMS RAŠO

Gerb.,

atsiprašau už pavėlavimą su atsiskaitymu. Visokie reikaliukai užgožia svarbius reikalus. Todėl siunčiu prenumeratos mokestį ir už 1971 metus. Kario parėmimui pridedu 2 dol. g.p.

Karys atlieka nepaprastai svarbų darbą lietuvybės išlaikymui.

Linkiu ištvermės!

Jūsų
Ant. Valiuškis

Priede: Čekis 21 dol., priminimo lapas, auka 2 dol.

— — —

"Jei jie yra toki protingi, kaip jie patys skelbia, tai jie dirbs ir veiks, kad žydai virstų amerikiečiais, vieton tuščiomis vargus ir verčiant Ameriką sužydėti. J. A. Valstybių dvasia yra krikščioniška ir Amerika yra, plačiausia prasme, krikščioniška, ir jos paskirtis yra likti krikščioniška."
— Henry Ford

•

Vašingtonas, D.C. virto juodu supergeto. Praktiškai, tai negrų miestas. Mokyklose 80-85% visų vaikų yra juodi.

Demagogai, talkinę Eisenhoveriui paverčiant Vašingtoną negrų miestu, gyvena segreguoti Marylande, arba Virginijoje, bet ne Kolumbijos distrikte. Jie rasių maišymą skiria tik savo konstituentams nes jiems svarbu juodžių balsai. Savo vaikų jie nemaišo su juodukais. Vyriausio Teismo teisėjų vaikai ir anūkai lanko privačias ir atskiras baltųjų mokyklas.

C. F.

AUKOJO "KARIUI"

$150.00
L.Š.S.T. Centro Valdyba

$10.00
Morkūnas K., Cleveland, Ohio

$6.00
Švedas J., Cicero, Ill.

$5.00
Detroito Jūrų Šaulių "Švyturio" kp.

$3.00
Černiauskas P., New Britain, Conn.
Kazlauskas K., Baltimore, Md.
Roland J., San Francisco, Calif.
Tamošaitis L., Woodhaven, N.Y.
Varnas Ad., Chicago, Ill.
Zabelskis G., Flushing, N.Y.

$1.50
Bliudnikas E., Brockton, Mass.

$1.00
Bačanskas Vl., Baltimore, Md.
Moras V., Rockford, Ill.
Vadopalas A., Barrington, Ill.

"Karys" širdingai dėkoja aukotojams!

PADIDINTAS KARYS 1971 METAIS

SKAITYTOJŲ IR BIČIULIŲ PARAMOS SKATINAMI, KARIO ŠTABAS IR LEIDĖJAI VILTINGAI ŽIŪRI Į ATEITĮ. TIKĖDAMI JOG SKAITYTOJŲ SKAIČIUS NUOLAT AUGS, O RĖMĖJŲ IR BIČIULIŲ DUOSNUMAS NEMAŽĖS, RYŽTAMĖS ATEINANČIAIS METAIS PADIDINTI KARIO PUSLAPIŲ SKAIČIŲ; NETIK JŲ SKAIČIŲ, BET IR JŲ TURINIO KOKYBĘ PAKELTI. TĄ MUMS LAIDUOS AUGANTIS VERTINGŲ BENDRADARBIŲ BŪRYS.

TAČIAU, KAIP GIEDRAME DANGUJE PASITAIKO DEBESĖLIS, TAIP IR MŪSŲ VILTIS UŽGULĖ JUODAS SPAUSTUVĖS KAINŲ PAKILIMO DEBESYS. ESAME VERČIAMI PAKELTI PRENUMERATOS KAINĄ 1971 METAMS 1 DOLERIU. TAIP, TIK VIENU DOLERIU, O ATSILYGINAME 4 PUSLAPIAIS PADIDINTU KARIU, ARBA 40 PUSLAPIŲ PRIEDU PER METUS PILNŲ ĮDOMIOS SKAITYTI IR VERTINGOS PASILAIKYTI MEDŽIAGOS. (Šis prenumeratos pakėlimas neliečia tų, kurie jau yra sumokėję už 1971 metus.)

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: **metams** —$7.00, pusmečiui — $3.50, **atsk.** nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.